

Gao Luopei 高羅佩

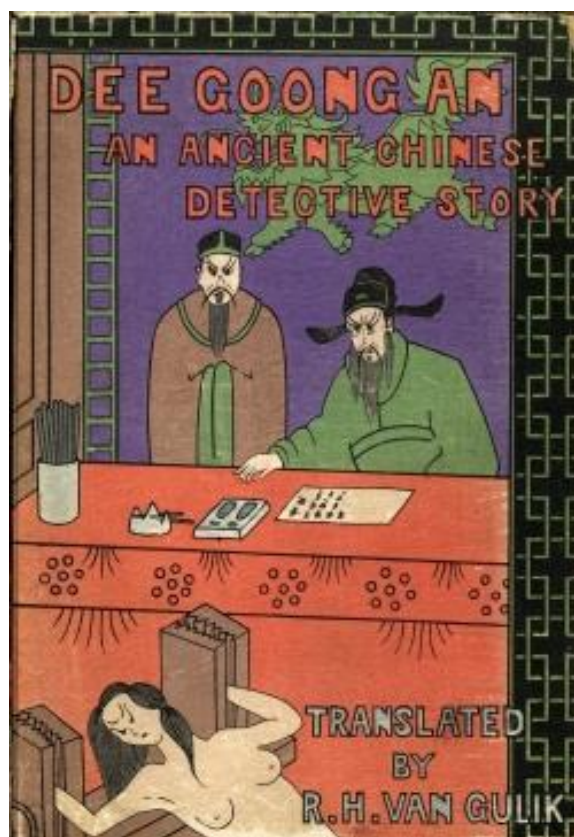
De sinoloog Robert Hans van Gulik in wetenschap en kunst

Tentoonstelling Universiteitsbibliotheek Leiden,

16 december 2010 – 13 maart 2011

Koos Kuiper

Redactie: Willemijn van Noord & Arnoud Vrolijk

Universiteit Leiden

2010, herzien 2018 en 2023

INHOUD

Inleiding.....	3
1. Jeugd, studiejaren en het eerste verblijf in Japan.....	4
2. Qin, de Chinese ‘luit’.....	22
3. Verblijf in Chongqing.....	28
4. Bibliotheek.....	37
5. Kalligrafie.....	49
6. Zegels.....	64
7. Rechter Tie.....	80
8. Seksualiteit in China.....	92
9. Gibbons.....	103
Literatuur.....	108
Colofon.....	109

Inleiding

Robert Hans van Gulik (Zutphen, 9 augustus 1910 – Den Haag, 24 september 1967), de ‘man van drie levens’, diplomaat, geleerde en schrijver, is honderd jaar geleden geboren. Hij was een van de meest originele en creatieve sinologen van de twintigste eeuw, wiens werken nog steeds worden herdrukt en vertaald. Naast zijn carrière in de diplomatie was hij – net zoals de traditionele Chinese bestuursambtenaar – in zijn vrije tijd een kunstenaar en geleerde. Kenmerkend voor hem is de belangstelling voor het exotische, voor onderwerpen die in de academische wereld destijds niet werden bestudeerd. Verder is het opmerkelijk dat hij vaak de studie met de praktijk combineerde. Hij bestudeerde een onderwerp en leerde tegelijk een vaardigheid, zoals het bespelen van de Chinese ‘luit’ (*qin*, eigenlijk een soort citer), het beoefenen van kalligrafie, het snijden van zegels, het schrijven van detectiveromans (Rechter Tie) en ten slotte zelfs het houden van apen. Hij is vooral bekend om zijn baanbrekend werk over de geschiedenis van de seksualiteit in China.

In deze tentoonstelling komen Van Guliks wetenschappelijke en artistieke ontwikkeling en betekenis aan bod in zeven vitrines: jeugd en studie, de luit, zijn bibliotheek, kalligrafie, zegels, Rechter Tie, seksualiteit en gibbons.

In 1977 is vrijwel zijn gehele bibliotheek door het Sinologisch Instituut in Leiden aangekocht. Nu is het onderdeel van de East Asian Library. Veel van de hier tentoongestelde objecten beschikbaar gesteld door de familie Van Gulik.

Deze tentoonstelling kwam tot stand met de hulp van stagiaire Willemijn van Noord. Ook zijn wij veel dank verschuldigd aan em. prof. dr. Willem van Gulik, die met grote bereidwilligheid objecten ter beschikking stelde uit het bezit van de familie Van Gulik, en ons op andere manieren hulp verschafte.

1. Jeugd, studiejaren en het eerste verblijf in Japan

Robert van Gulik bracht een deel van zijn jeugd op Java door. Als tienjarige schreef hij al een verhandeling over de Javaanse wajang en hield voorstellingen. Terug in Nederland bleef hij een grote belangstelling houden voor exotische culturen en hij leerde in zijn gymnasiumtijd ook Sanskriet, Russisch en een Indianentaal. Hij studeerde in Leiden Chinees met een beurs van het ministerie van Koloniën om ambtenaar voor Chinese zaken te worden in Nederlands-Indië, en – zeer onconventioneel – hij ging meteen samenwonen met een veel oudere weduwe. Na twee jaar werd het contract door Koloniën opgezegd: er was geen behoefte meer aan zulke ambtenaren. Van Gulik studeerde toen verder in Utrecht. In vijf jaar studeerde hij niet alleen af in Chinees en Japans, maar hij promoveerde ook nog eens *cum laude*. Daarna ging hij werken voor de Buitenlandse Dienst op het Nederlands Gezantschap in Tokio.

1.1 | W.J. van Gulik, de vader van Robert op een paard. [Privécollectie familie Van Gulik]. — Zijn vader was arts bij het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (KNIL) en had de bijnaam ‘Willem de Kozak.’ In de jaren 1897-1909 en 1915-1923 was hij in Indië gestationeerd. Er waren vijf kinderen in het gezin, vier jongens en een meisje. Robert was het jongste kind. Roberts grootvader was een liefhebber van oosterse kunst en inspireerde Robert tot de liefde voor de kunst.

1.2 | Wajang koelit pop: Batara Goeroe, 60 × 20 cm. [Privécollectie familie Van Gulik]. — Robert werd aangetrokken door de wajangpoppen die hingen in de kamer van de oppas en stalknecht Wongso, een groot liefhebber van de Javaanse wajang. Robert vroeg Wongso hem alles over de wajang te vertellen. In die jaren wilde Robert voor zijn verjaardag altijd een nieuwe wajangpop hebben, waarvan hij een kleine verzameling opbouwde.

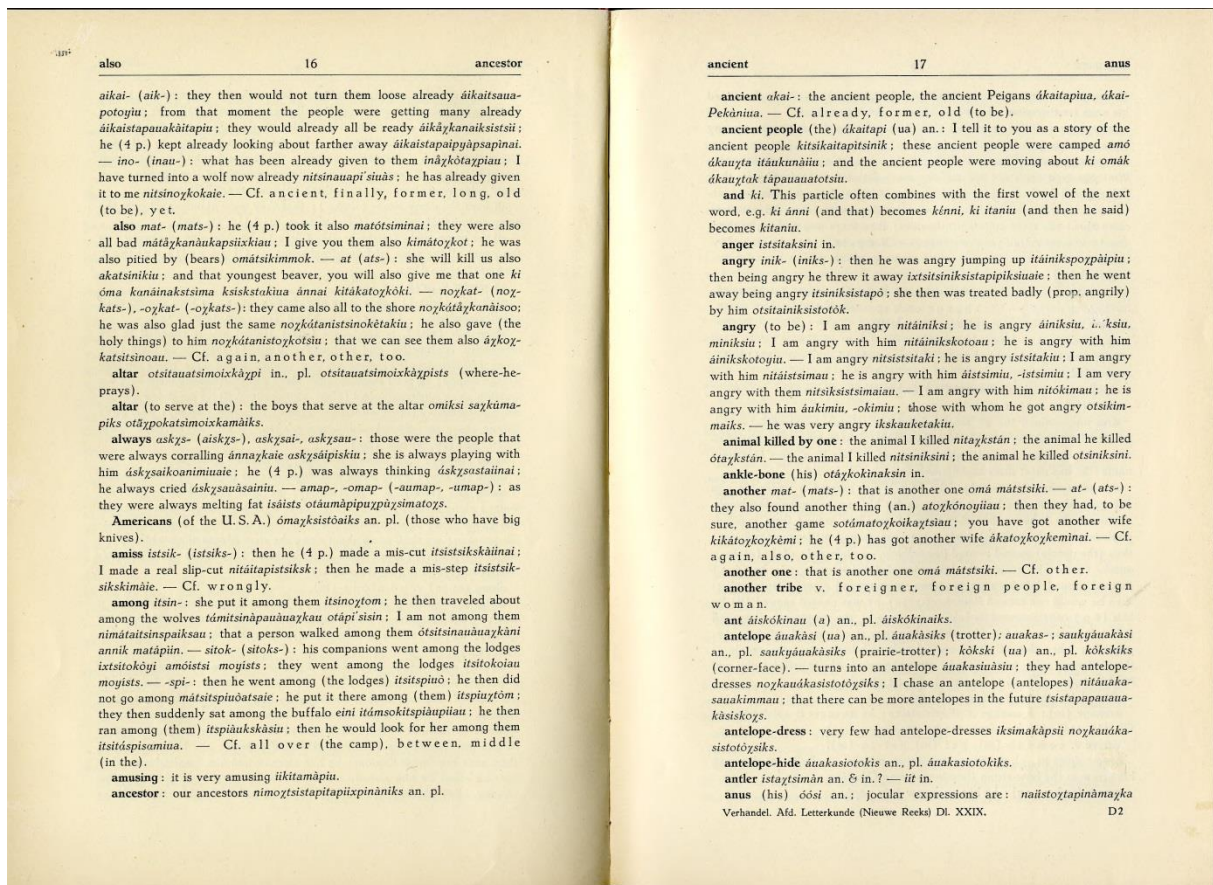

1.3 | 'De Wajangs en alles, wat op hen betrekking heeft', door R.H. van Gulik, met 15 pentteekeningen en gekleurde platen van den schrijver' (1921).

[Privécollectie familie Van Gulik]. — Op zijn tiende verjaardag gaven zijn ouders Robert dit ingebonden schrijfboek cadeau, om alles in op te schrijven wat hij van de wajang wist. Ze hoopten dat hij op die manier zijn handschrift en Nederlandse schrijfstijl zou verbeteren. Op zijn elfde verjaardag voltooide hij het manuscript en schreef er een plechtig 'Voorwoord' bij met de vermelding: 'Alles wat in dit boek is opgetekend, is volkomen waar.' Het is opvallend systematisch en wetenschappelijk opgezet. Hij behandelt poppen, muziekinstrumenten, decor, toneelstukken en rollen.

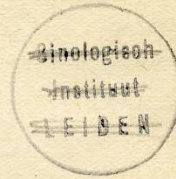
1.4 | ‘Robert geeft een wajangvoorstelling, Nijmegen 1925’. [Privécollectie familie Van Gulik]. — In 1923 keerde Robert met zijn familie naar Nederland terug en ging in Nijmegen wonen. Hier geeft hij, gekleed in Javaanse dracht, een wajangvoorstelling in Nijmegen. Voorheen deed hij dit veel met zijn leraar-oppas Wongso op Java, maar nu deed hij het in zijn kamer, met een beddenlaken opgehangen als projectiescherm. Later, rond 1932, werkte Van Gulik als assistent in het Rijksmuseum voor Volkenkunde te Leiden. Hij sorteerte de collectie wajangpoppen en schreef een serie artikelen over het schaduwtoneel in Azië.

1.5 | C.C. Uhlenbeck & R.H. van Gulik, *An English-Blackfoot Vocabulary based on material from the Southern Peigans* (1930). [G 94 NR 29: 4]. — In zijn gymnasiumtijd kreeg Robert lessen Sanskriet en Russisch van de emeritus hoogleraar C.C. Uhlenbeck (1866-1951). Uhlenbeck had met zijn vrouw als eerste de taal van de Noord-Amerikaanse Peiganstam der Algonquin Indianen vastgelegd. Robert werkte in zijn laatste jaar van het gymnasium in zes maanden Uhlenbecks taalkundige aantekeningen uit tot een woordenboek. Tot Roberts verrassing werd hij niet alleen in het voorwoord genoemd; hij stond op de titelpagina als medeauteur! Tijdens zijn studie in Leiden werkte hij aan het tweede deel (Blackfoot-English) dat in 1934 werd gepubliceerd.

XV nch. 76
761 KaliV 6a

URVAČĪ, EEN OUD-INDISCH TOONEELSTUK VAN KĀLIDĀSA

UIT DEN OORSPRONKELIJKEN
TEXT VERTAALD, EN VAN EEN
INLEIDING VOORZIEN DOOR
R. H. VAN GULIK

N. V. ADĪ POESTĀKA - 's-GRAVENHAGE
1932

1.6 | *Urvaĉī, een oud-Indisch tooneelstuk van Kālidāsa, uit den oorspronkelijken tekst vertaald, en van een inleiding voorzien* (1932). [I.KERN 761 KaliV 6] — Met vignetten getekend door de vertaler. Vertaling door Van Gulik van een Sanskriet toneelstuk. Ook toen hij in Leiden studeerde, ging Van Gulik door met zijn studie van het Sanskriet.

DE DIENST DER CHINEESCHE ZAKEN.

Velen van U zullen wel reeds van den dienst der Chineseche zaken gehoord hebben. Maar wat voor een instelling of het eigenlijk is, hare inrichting en hare werkring, zal slechts weinigen bekend zijn.

Daarom zal 't U waarschijnlijk interesseeren het een en ander daarvan te hooren.

De dienst der Chineseche zaken is gevestigd in het kantoor voor Chineseche Zaken te Batavia.

Zijn werkring omvat in den ruimsten zin alle aangelegenheden, welke de Chineezzen in Nederlandsch-Indië betreffen of waarbij deze betrokken zijn.

Waar dit gevraagd wordt, verleent het kantoor voor Chineseche zaken ook zooveel mogelijk aan rechterlijke en administratieve gezaghebbenden en colleges hulp voor het maken van vertalingen. De dienst kan ook aan particulieren bijstand verlenen; het tarief voor deze werkzaamheden is vastgesteld bij artikel 2 van het Gouvernementsbesluit van 17 Augustus 1925 No. 19.

Het Reglement voor den dienst der Chineseche zaken is tegelijk met dat voor het kantoor van Japansche zaken vastgesteld bij Staatsblad 1925 No. 195. Opmerking verdient artikel 6 van dit Koninklijk besluit, hetwelk alleen voor het kantoor van Japansche zaken geldt en als volgt luidt: „Het kantoor voor Japansche zaken geeft toelichting aan Japanners, die Nederlandsch-Indië bezoeken, hier te lande gevestigd zijn of met Ned.-Indische ingezetenen betrekkingen willen aanknoopen.”

Waarom men hier een uitzondering heeft gemaakt door dit artikel niet eveneens toepasselijk te willen verklaren voor het kantoor van Chineseche zaken, begrijp ik niet recht. Immers ook voor Chineezzen, die Ned.-Indië bezoeken of met Ned.-Indische ingezetenen betrekkingen willen aanknoopen, is toelichting dikwijls noodig en gewenscht. Duidelijk ziet men weer hier de meer bevoorrechte positie der Japanners.

De Adviseur voor Chineseche zaken is onder de bevelen van den Directeur van 't Binnenlandsch-Bestuur belast met de leiding van den dienst. Hij brengt desverlangd en ook ongevraagd, over alle aangelegenheden welke de Chineezzen in Ned.-Indië betreffen of waarbij ze betrokken zijn, aan de Regeering, betrokken gezaghebbenden en lichamen advies uit of dient voorstellen of vertoogen in. Hij is verplicht om alle te zijner kennis komende feiten en gegevens waarvan de wetenschap van belang kunnen zijn, onder de aandacht van de Regeering of andere gezaghebbenden te brengen.

Indien en voorzoover de Directeur van B. B. niet heeft verklaard zulks onnoodig te achten, dient de adviseur de voor de regering bestemde adviezen, voorstellen, vertoogen en berichten in door tusschenkomst van genoemden directeur.

Jaarlijks zendt de adviseur aan de regeering een verslag in, vermeldende wat door den dienst der Chineseche zaken is verricht.

De adviseur voor Chineseche zaken is bevoegd zijn standplaats te verlaten tot het doen van noodzakelijke dienstreizen.

Aan de hem ondergeschikte ambtenaren geeft hij zoodanige opdrachten als door de eisch van den dienst gevorderd worden. Op dienstreis zijnde kunnen deze ambtenaren rechtstreeks briefwisseling voeren met de betrokken autoriteiten voorzoover zulks noodig is ter verkrijging van inlichtingen en gegevens, welke voor de richtige vervulling van een ontvangen opdracht niet kunnen worden gemist.

Bij tijdelijke afwezigheid of bij ontstentenis van den adviseur wordt deze vervangen door een daartoe door hem in overleg met den directeur van B. B. aan te wijzen ambtenaren.

Aan den dienst zijn verbonden ambtenaren voor Chineseche Zaken. De formatie van den dienst wordt elk jaar bij de begrooting vastgesteld.

De voorwaarden van benoembaarheid tot en uitzending van ambtenaren voor Chineseche Zaken ten behoeve van den dienst in Ned.-Indië zijn vastgesteld bij Staatsblad 1918 No. 82 (gewijzigd bij St. 1921 No. 138 en bij St 1923 No. 538).

Tot ambtenaar voor Chineseche Zaken zijn alleen benoembaar zij, die voor die betrekking zijn opgeleid volgens de bepalingen van dit besluit. Alleen in bijzondere gevallen kan hiervan op door de Koningin verleende machtiging worden afgeweken.

De opleiding vangt aan in Europa in wordt voltooid in China. De duur van de opleiding is vijf jaren, waarvan twee jaren in Europa en drie jaren in China. Afwijkingen van dezen regel behoeven de goedkeuring van den Minister van Koloniën gedurende de opleiding in Europa en van den G. G. van Ned.-Indië gedurende de opleiding in China.

Naar gelang van de behoeften worden voor de betrekking van ambtenaar voor Chineseche Zaken ongelieden in opleiding genomen, die:

1.° hebben voldaan aan één der examens ter verkrijging van een getuigschrift van bekwaamheid tot de studie van een Universiteit of de Technische Hoogeschool (dus van 't eind-diploma H. B. S. 5 j. c. of van een daarmee gelijkgesteld getuigschrift), of aan het eind-examen van een daarvoor naar het oordeel van den minister van Koloniën in aanmerking komende handelsschool, dan wel van wie op andere wijze (naar aanleiding van hun opleiding en wetenschappelijke werkzaamheid) geschiktheid voor hun latere werkring wordt verwacht.

2.° voor den dienst in Ned.-Indië lichamenlijk geschikt worden verklaard door den geneeskundige raad van het Departement van Koloniën.

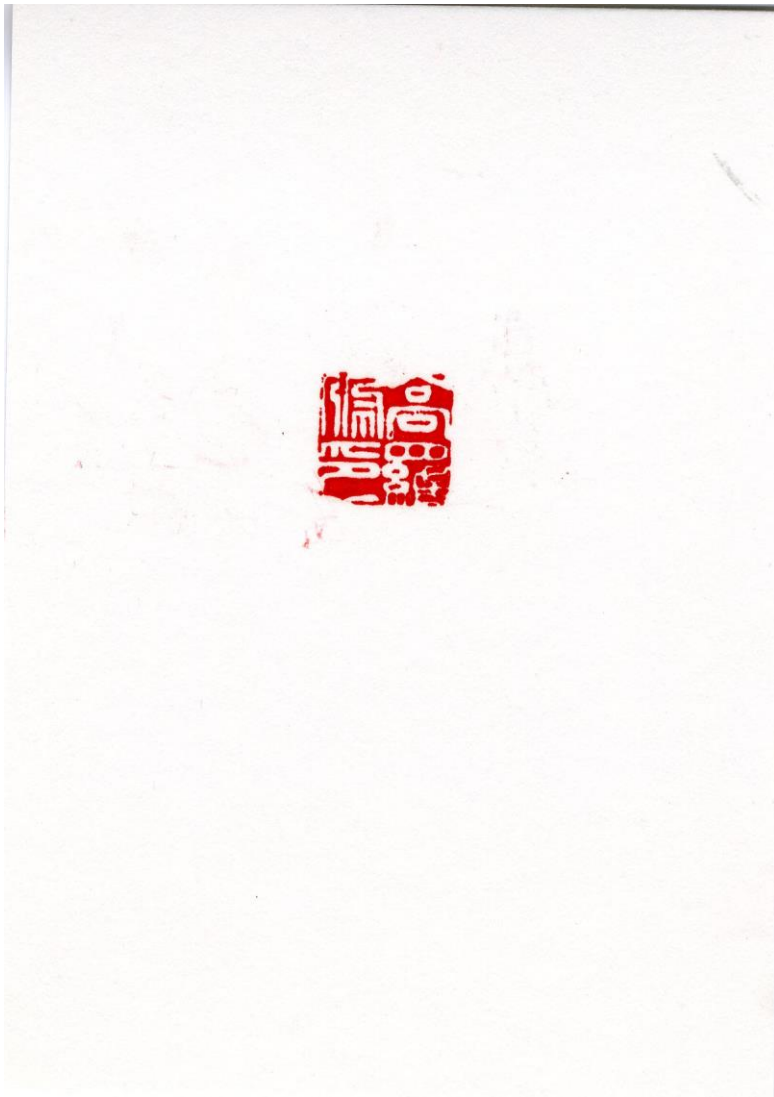
3.° door een verklaring van de daartoe bevoegde overheid bewijzen, dat ze van goed maatschappelijk gedrag zijn.

4.° hebben voldaan aan de militie-wet, voorzoover daaruit verplichtingen voor hen zijn voortgevloeid.

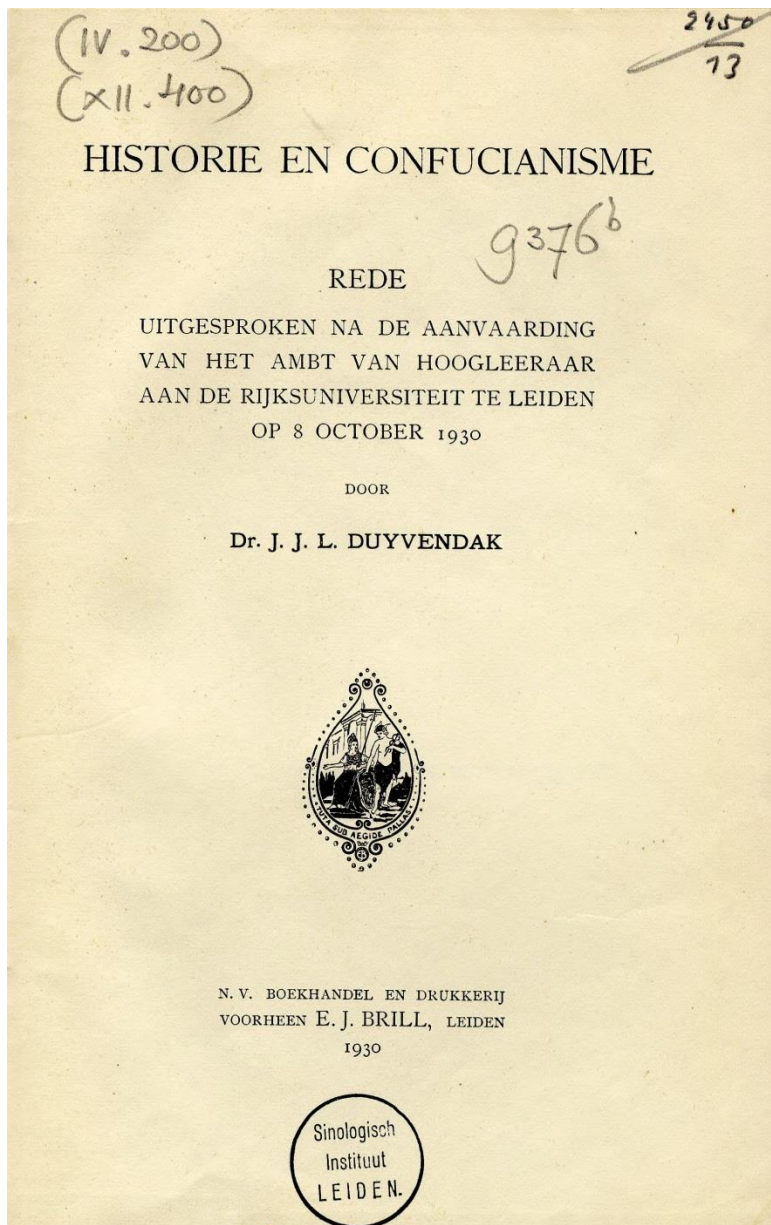
1.7 | Liem Ting Tjai, Dienst der Chineseche zaken, Orgaan der Centrale Chung Hsioh, Soerabaja, juli 1928, no. 7. [1859 A 63-69]. — Sinds halverwege de negentiende eeuw werden in Leiden met een beurs van het ministerie van Koloniën sinologen opgeleid voor de dienst in Nederlands Indië. Van Gulik meldde zich hiervoor aan om financieel onafhankelijk van zijn ouders te worden, maar toen hij zijn tweejarige opleiding in Leiden had voltooid, was er juist geen behoefte meer in Indië en werd het contract opgezegd.

1.8 | ‘Met Nellie Remouchamps, 1932’. [Privécollectie familie Van Gulik]. — Robert leidde in Leiden geen standaard studentenleven. Hij werd geen lid van een studentenvereniging en woonde slechts een maand op kamers. Hij leerde al snel een vriendin kennen, de twintig jaar oudere Nellie Remouchamps. Zij was de weduwe van een bekende archeoloog, een zeer ontwikkelde vrouw en moeder van een zevenjarig zoontje. Van Gulik ging meteen met haar samenwonen. Door Nellies contacten wist Robert verscheidene artikelen en boekbesprekingen over oosterse kunst en letteren te publiceren.

1.9 | Zegel met de Chinese naam van Robert van Gulik: Gao Luopei 高羅佩. [Privécollectie familie Van Gulik; schenking aan het Rijksmuseum, 2020]. — Tijdens zijn studie koos Robert al een Chinese naam. De naam Van Gulik werd verchineesd tot de Chinese familienaam *Gao*, en zijn voornaam Robert werd getranscribeerd als *Luopei*. Hoewel de betekenis van familienamen in China in het algemeen niet van belang is, in tegenstelling tot die van voornamen, koos hij mogelijk de naam *Gao* vanwege de betekenis ‘hoog, lang.’ De naam *Gao Luopei* kan ook ‘Lange Robert’ betekenen; Robert van Gulik was meer dan twee meter lang. Hij bleef deze naam de rest van zijn leven gebruiken. Dit is een zegel met de tekst *Gao Luopei yin* 高羅佩印, ‘Zegel van Robert van Gulik.’ Het is omstreeks 1936 door Van Gulik zelf gesneden.

1.10 | *Historie en Confucianisme*, Inaugurele rede van Prof. J.J.L. Duyvendak (8 oktober 1930) [SINOL. 15 B 30]. — Prof. Duyvendak werkte sinds 1919 in Leiden als lector en vanaf 1930 als hoogleraar Chinees. Hij is vooral bekend om zijn studies van oude Chinese filosofie en geschiedenis. In 1930 richtte hij het Sinologisch Instituut op, dat beschikte over een eigen bibliotheek. Van Gulik had destijds – deels uit eigenwaan en eigenzinnigheid, zoals hij later erkende – weinig waardering voor Duyvendak; hij vond dat Duyvendak niet genoeg aan Chinese kunst en letteren deed. Daarom besloot hij na zijn kandidaatsexamen in Leiden (1932) in Utrecht verder te studeren bij Professor Thomas T.H. Ferguson.

anders niet zoo gangbaar zijn in het Nederlandsch, n.l.: *Karakter*, voor wat wij dikwijls als „ideogram” of „teeken” aanduiden;

Teacher, in plaats van „onderwijzer”, een term die niet van toepassing is op den gemiddelden Chineeschen „teacher”;

Tonen, als aanduiding van de eigenaardige modulatie of „chromatisch accent” der Chineesche klanken, waarover later meer;

Romanisatie, voor „transcriptie”, of phonetische spelling in ons alphabet, der Chineesche klanken.

Romanisatie.

Om dezelfde redenen als hierboven aangegeven, doet de Nederlandsche beginner in China wèl met zich terstond de romanisatie of spellingwijze van Sir Thomas Wade eigen te maken en deze voortaan ook in zijn studies nauwgezet te volgen. Vrijwel in alles wat men in China in druk ziet, inclusief plaatsnamen, officieele publicaties in het Engelsch, de beste dictionnaires, enz. wordt deze spellingwijze, behoudens enkele onbelangrijke afwijkingen, gevolgd. Waar Wade's romanisatie voor Nederlandsche ooren niet phonetisch klinkt, is dit feitelijk nog minder het geval voor den Engelschman zelf, die haar toch uitgevonden heeft. Voor den Duitscher komen de klanken beter tot hun recht, en zoo kan een Nederlander, die zich beter thuis voelt in Duitsche klinkerwaarden (vermengd met wat Italiaansch), zich vermoedelijk gemakkelijker dan de Brit in Wade's romanisatie oriënteren.

Hiermede is het geenszins de bedoeling om een zuiver Nederlandsche phonetische spellingwijze voor het gebruik in Nederland en Ned.-Indië haar goed recht van bestaan te ontzeggen, daar onze oningewijde lezers van dagbladen en tijdschriften op het eerste gezicht van een

Chineesch woord althans een redelijk begrip van den juiststen klank dienen te verkrijgen. Voor een nauwgezette studie in China echter, zou de gebruiker van een Nederlandsch phonetische spelling zich een gedecideerde handicap op den hals halen, of althans twee systemen naast elkaar moeten leeren gebruiken, waarvan het Hollandsche niet het gemakkelijkste in het gebruik zou blijken te zijn. Want om de fijnere nuanceeringen in Chineesche klanken (zooals b.v. het verschil tusschen *tsü* en *tsé*, *shih* en *shé*, *kao* en *kou*, in Wade's romanisatie) in een Nederlandsch systeem weer te geven vereischt een vrij omslachtig systeem van bijzondere aanwijzingen omtrent uitspraak.

Men houde zich dus in China aan Wade! Wie daar een Nederlandsch systeem wil toepassen, isoleert zich, en verliest veel van het toch zoo nuttige contact met andere Chineesch-studeerende Europeanen onder zijn kennissen.

De keus van een Teacher.

Zooals reeds gezegd, is een „teacher” in China geenszins wat wij met een „onderwijzer” verstaan. De teachers „onderwijzen” niet, d.w.z. zij geven niet de leermethode aan, bepalen niet de lengte van de taak, kortom, nemen in geen enkel opzicht de leiding. De beste teachers zijn zij, die zich in hoofdzaak kunnen bepalen tot het nauwlettend corrigeeren van den uitspraak van den leerling, een klank desnoods honderde keeren herhalend tot dat de uitspraak absoluut correct is. Als de teacher voorts een flair heeft om de beteekenis van de karakters in eenvoudig Chineesch duidelijk te maken, — voor elk karakter dat de leerling aan zijn „repertoire” wil toevoegen, de beste en meest teekenende combinaties ter determinieering weet aan te geven (zie hieronder), steeds bereid is om vlot te reageeren op wat hem gevraagd wordt en, eindelijk, onderhoudend weet te keuvelen

1.11 | Leiddraad bij de praktische studie van de Chineesche taal, door Thos. T.H. Ferguson (1930). [SINOL. 15 410 67b]. — Thomas T.H. Ferguson (1871-1946), een zoon van de eerste Nederlandse gezant in China J.H. Ferguson, werkte 35 jaar bij de Chinese douane en was van 1933 tot 1938 aan de Rijksuniversiteit Utrecht hoogleraar Chinees zonder honorarium. Hij had geen academische pretenties, maar had veel ervaring opgedaan in China en schreef dit boekje met praktische wenken voor de student Chinees in China, zich daarmee afzettend tegen de Leidse methode van lesgeven. In 1932 week Van Gulik voor zijn studie Chinees (en studie Sanskriet bij J. Gonda) naar Utrecht uit, waar hij een dag per week colleges volgde, maar hij bleef in Leiden wonen.

a deeper colour are lovely too. Also there are some that have a pattern just like waves, sprinkled with small black spots, which the local people call ink-blots. If these spots are dense the stone is really marvellous. But the hard stones repel the ink, while the very soft ones absorb it, so that it does not shine. The middle sort, however, is very beautiful; it surpasses the green stones from the T'ao river. Since during the present dynasty Hsi-chou² was explored, this river belongs to China. Also there are red and purple stones, of variegated colours. If one makes ink-stones from them, in producing ink they are better than the green ones, but not so pure. There are also black ones, which are used by the soldiers to sharpen their swords on, by which their colour becomes just like iron, shining and greasy. Also from these stones ink-slabs can be made, but they are hard, so that they do not produce ink.

Annotation. ¹ At present Lung-hsi-hsien 隴西縣, in Kansu Province. I do not understand the meaning of *Mi* here. Probably it is the name of a rivulet. *K'ang-hsi-tz'u-tien*, s.v. quoting this passage, simply says that it is the name of a stone from which ink-slabs can be made.—² At present Lin-t'ao-hsien, in Kansu province.

IX.—HUI-SHENG-KUNG¹ INK-STONES IN THE WESTERN CAPITAL²

西都會聖宮硯。會聖宮石在溪澗中。色紫，理如鏡石差硬。發墨不乏。扣之無聲。

The *Hui-sheng-kung* stones are to be found in mountain streams and rivulets. Their colour is purple, their grain is like the *Kuo* stone,² but a little harder. In producing ink these stones do not tire; when knocked they emit no sound.

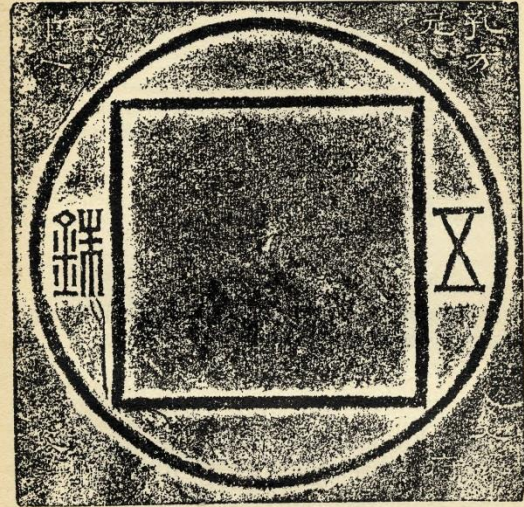
Annotations. ¹ *Hui-sheng-kung*, a temple built in 1078; cf. *Ch'ien-ch'ieh-ch'ü-lai-shu* (潛確居類書, publ. 1630 by Ch'en Yén-hsi 陳仁錫), ch. 43, p. 34.—² Hsi-tu, i.e. Lo-yang 洛陽, Lo-yang-hsien, Honan province.—³ Cf. ch. XXI.

X.—CERULEAN STONES FROM CH'ING-CHOU¹

青州青石。色類歛，理皆不及。發墨不乏。有瓦礫之象。

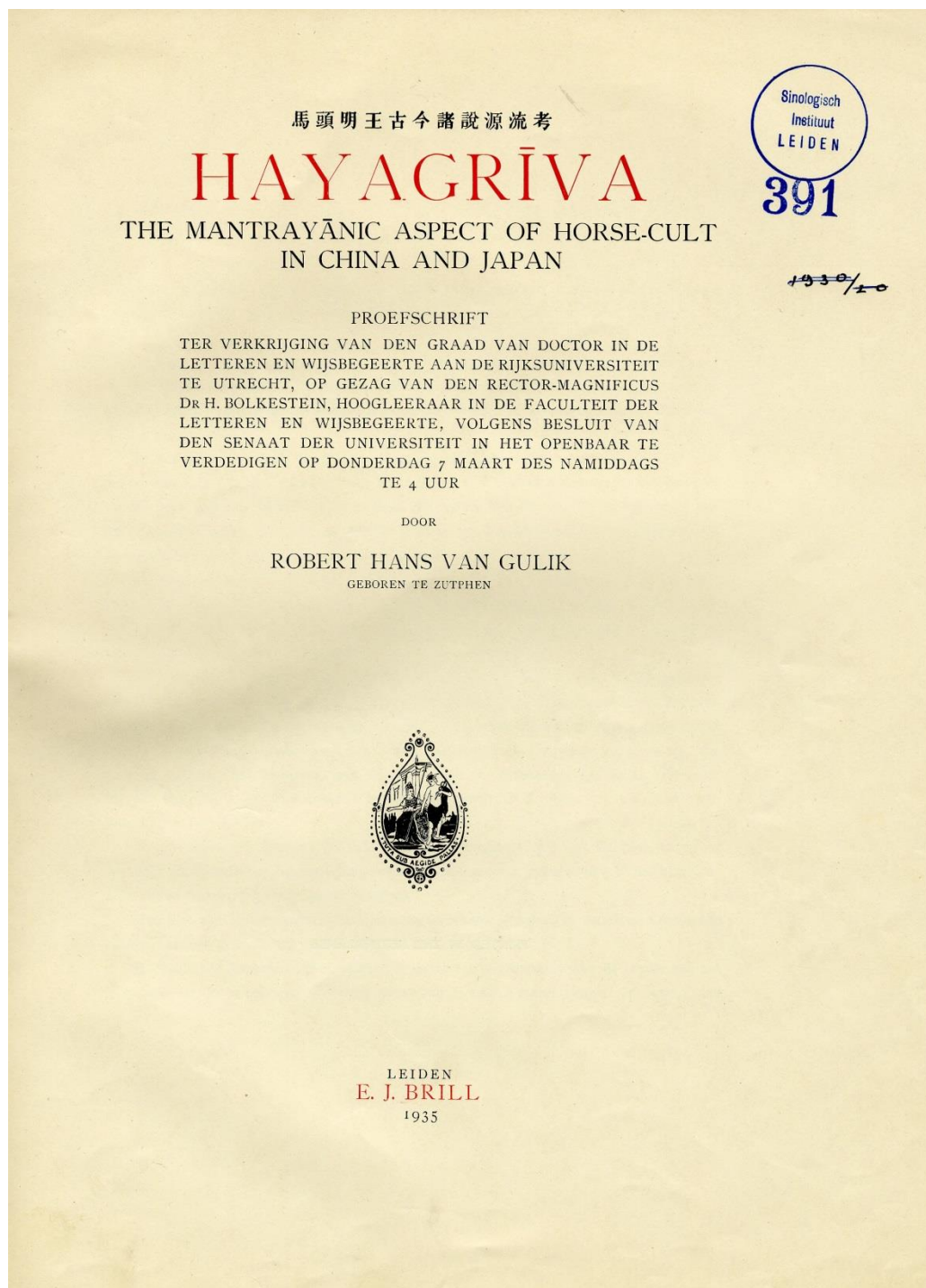
Their colour is the same as that of the Hsi stones,² but they are inferior in grain. In producing ink they do not tire. They resemble tiles.

Annotations. ¹ At present I-tu 益都, in Shantung province.—² Cf. chapter VII.

INK-STONE WITH A WU-CHU COIN DESIGN
(Collection of Chi Yün)

1.12 | *Mi Fu on Inkstones. A translation of the Yen-Shih 硯史, with an introduction and notes* (1938). [SINOL. 17.605.4]. — Dit is een bewerking van zijn in 1934 geschreven doctoraalscriptie over de beroemde Chinese schilder en kunstcriticus Mi Fu (1051-1107) en zijn verhandeling over 'inktstenen'. Op de inktsteen wordt een blokje van droge inkt onder toevoeging van water gewreven om inkt te maken. Van Gulik behaalde met deze scriptie *cum laude* zijn doctoraalexamen aan de Rijksuniversiteit Utrecht.

1.13 | *Hayagrīva. The Mantrayānic Aspect of Horse-cult in China and Japan* (1935). [SINOL. 24 B 21]. — Van Gulik koos het onderwerp voor dit proefschrift in overleg met professor Uhlenbeck. Het onderwerp omspannt het gehele terrein van zijn belangstelling van India tot Japan terwijl hij er ook zijn liefde voor paarden en paardrijden in terugvond. Hayagrīva is een tantristische godheid met een paardenhoofd, waarvan het ritueel verspreid is van India over Tibet, Centraal-Azië, China en Korea tot Japan.

Gao Luopei 高羅佩 (2010)

1 Jeugd, studiejaren en het eerste verblijf in Japan

1.14 | Foto ‘Promotiediner in een Chinees restaurant in Utrecht, maart 1935’. [Privécollectie familie Van Gulik]. — Links van hem beide ouders, achter hem zijn oom Piet, rechts naast hem mevrouw Ferguson, tweede rechts van hem Nellie Remouchamps en helemaal links professor Ferguson. In de jaren 1950 schreef Van Gulik: ‘Deze foto toont mij precies zoals ik was: een zelfvoldane en verwaande jongeling. Met een doctorsbul in mijn zak op de leeftijd van 24 jaar en met de glans van een diplomatieke carrière in het vooruitzicht, beschouwde ik mijzelf als een nogal opmerkelijke jongeman. Enkele weken in het Verre Oosten waren evenwel voldoende om mij met een welverdiende harde smak weer met beide benen op de grond te zetten.’

1.15 | ‘Met Kachan bij de hete bronnen van Odawara, januari 1936’.

[Privécollectie familie Van Gulik]. — Nellie Remouchamps maakte de relatie uit toen Van Gulik in 1935 naar Japan vertrok. In december 1935 ontmoette Van Gulik een nieuwe vriendin, Okaya Katsuyo (Okaya-san of kortweg Kachan). Hij woonde met haar samen gedurende zijn eerste zeven jaren in Japan en leerde veel van haar over de Japanse cultuur. ‘Zij bezat alle onvervalste eigenschappen van de Japanse vrouw, waaronder bovenal loyaliteit, bescheidenheid en spaarzaamheid.’ Zelf beschreef zij haar positie als ‘het dienstmeisje dat de gunsten van haar meester geniet.’

1.16 | ‘Van Gulik in formele Japanse dracht’. [Privécollectie familie Van Gulik].
— Kachan leerde Van Gulik het ingewikkelde gedragspatroon om de Japanse kleding goed te dragen, zoals hoe je moet lopen of zitten, en wat voor houdingen en gebaren erbij horen. Als gevolg hiervan merkte Van Gulik ‘inderdaad dat Japanners totaal geen aandacht aan mij besteedden wanneer ik bij gelegenheid Japanse kleren droeg op reis in het buitenland of in de stad.’ Hij was volkomen ingeburgerd.

1.17 | Een Chinese bijnaam: *Zhitai* 芝臺 [Privécollectie familie Van Gulik; schenking aan het Rijksmuseum, 2020]. — Dit zegel is in 1941 door de Japanse zegelsnijder Matsumaru Tōgyo 松丸東魚 (1901-1975) gesneden. In Tokio koos Van Gulik naar Chinees gebruik een literaire bijnaam. Deze naam was in de Japanse uitspraak *Shiba-dai*, ‘Shiba Heuvel,’ oorspronkelijk een plaatsaanduiding, namelijk de naam van de heuvel waarop de Nederlandse ambassade (destijds: het gezantschap) in Tokio stond, genoemd naar de toenmalige wijk Shiba; het woord *shiba* betekent in het Japans ‘grasveld.’ Op een zegel voor Van Gulik gesneden in januari 1940 staat als zijn bijnaam: *Shiba-dai dōjin* 芝臺道人, ‘de Taoïst van de Shiba Heuvel.’ De karakters 芝臺 ‘Shiba-Heuvel’ hebben echter ook een andere betekenis, vooral in het Chinees, in de uitspraak *Zhitai*: ‘Terras van de Wonderbaarlijke Paddenstoel.’ De *zhi* (*Ganoderma*) is een houdbare boomzwam die voorspoed en een lang leven aangeeft en Taoïstische connotaties heeft. Vanaf januari 1941 gebruikte Van Gulik de naam *Zhitai* als zijn literaire bijnaam. Deze naam werd later door zijn Chinese vrienden algemeen gebruikt.

2. *Qin, de Chinese 'luit'*

De Chinese *qin* (*ch'in*, spreek uit *tsjien*) werd vroeger 'luit' genoemd, musicologen noemen het een 'citer.' De *qin* is een van de attributen van de Chinese ambtenaar-geleerde. Bij zijn eerste bezoek aan Peking kocht Van Gulik al een luit en nam lessen bij een beroemde leermeester. In 1940 publiceerde hij een verhandeling over de Chinese luit. Nadat hij in 1943 in Chongqing (Chungking) was gestationeerd kwam hij in contact met Chinese luitspelers die vaak hoge posities in de maatschappij innamen; dat was zeer nuttig voor hem als diplomaat.

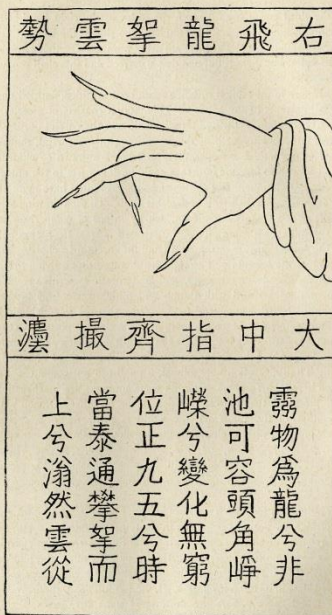

Figure IX. Page from a Lute handbook (Appendix II no. 17), showing a posture of the right hand, with explanatory notes.

are very old; they may already be found in literary sources of the IIIrd and IVth century A. D. The set of pictures (about 40 in all) belonging to these explanations, however, is of a later date. I could not trace them back further than the Ming period. As this set of pictures is not without artistic value, I may describe their history in a few words.

I found them in three publications of the Ming period; two of these give the pictures in a rather crude form, the third presents them in a more elaborate and artistic way. The two more primitive versions are found (1.) in the Lute handbook published by the great musician Hu Wên-huan 胡文煥,¹⁾ entitled *Wên-hui-t'ang-ch'ün-pu* 文會堂琴譜, and (2.) in the picture-encyclopedia²⁾ *San-ts'ai-t'ü-hui* 三才圖會. The more elaborate version is to be found in a famous Ming handbook for the Lute, the *Yang-ch'ün-t'ang-ch'ün-pu* 陽春堂琴譜. It is not without interest to try to establish the relation between these editions.

The *Wên-hui-t'ang* handbook is the oldest source; its preface is dated 1596 (the last sentence of the preface running: 譜成於何時, 時蓋萬曆丙申下元也). A specimen page of this handbook is reproduced on figure XII. As to the date of the *San-ts'ai* encyclopedia, its latest preface is dated 1609. The *Yang-ch'ün-t'ang* handbook bears no date at all; still it is possible to fix approximately when it was published. This handbook was compiled

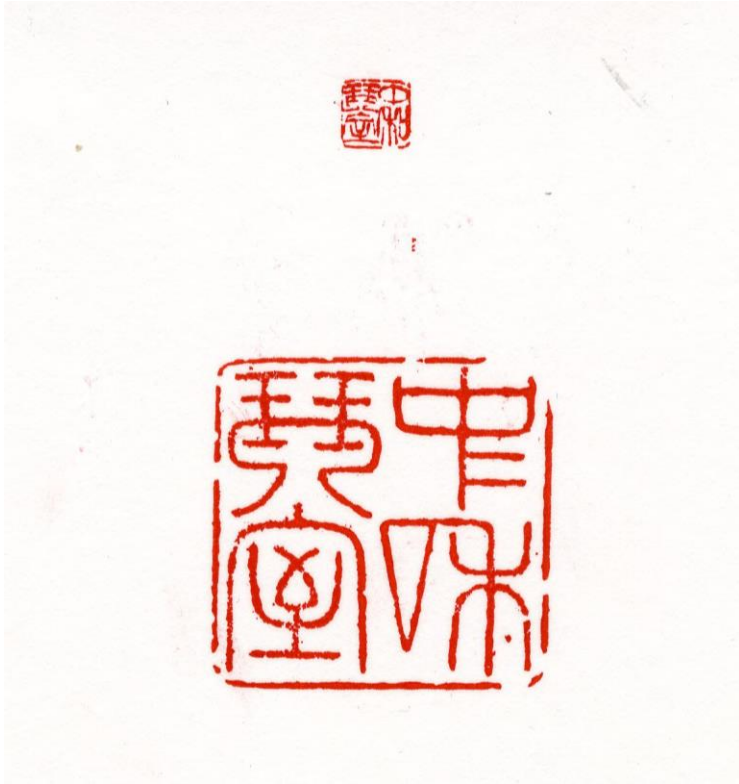
1) Hu Wên-huan, style: Tz-fu 德甫 (or also: Tz-wên 德文), literary name: Ch'ün-an 允安 (or also Chün-an 允安), and Pao-ch'ün-chü-shih 抱樞居士. This interesting personality, a typical Ming literatus, would be well worth a special study. He was a man of elegant tastes, who combined an ardent love for old books and antique Lutes, with interest in the theatre and its fair inmates, and in the lighter genres of poetry. His collection of books and rare manuscripts was well known, and he enjoyed great fame as a Lute expert. Besides he wrote numerous plays, and was considered one of the greatest dramatists of the Ming period. Most of his plays, however, are practically unknown: they probably slumber in forgotten corners of Chinese libraries. Hu Wên-huan showed his bibliophilic zeal in publishing an extensive collection of rare works acquired by him; this collection bears the name of *Ko-chih-t'ang-shu* 稽古叢書. It contained 346 items, divided over 37 categories; 47 items were published separately. A list of the contents of this *t'ang-shu* is given in the *T'yang-shu-sha-mu-tai-pien* 養書室目錄編 (Shanghai 1929), page 337. Complete copies of this collection, however, do not seem to exist; I myself at least never came across one. Occasionally, however, I obtained separate items. These show that Hu Wên-huan's reprints were fine specimens of Ming block prints, carefully collated and printed in graceful characters, editions in no way inferior to the celebrated *Ch'i-hu-kuo* 戲古園 reprints, published by Mao Chin (毛晉, 1599-1659). It is to be regretted that no attempt has been made to collect all the writings of Hu Wên-huan, and to publish them together. Data about his life, too, are scattered over various sources. One shall look in vain for his biography in the *Ming-shih* 明史. Only the *Ming-t'ü-t'ung* 明詞話 gives in ch. 10 a short biographical note.

2) For a description of this interesting Ming encyclopedia cf. S. Y. Teng & K. Biggestaff, *An annotated bibliography of selected Chinese reference works*, Yenching Journal of Chinese studies, Monograph no. 12 (Peking 1936), p. 124.

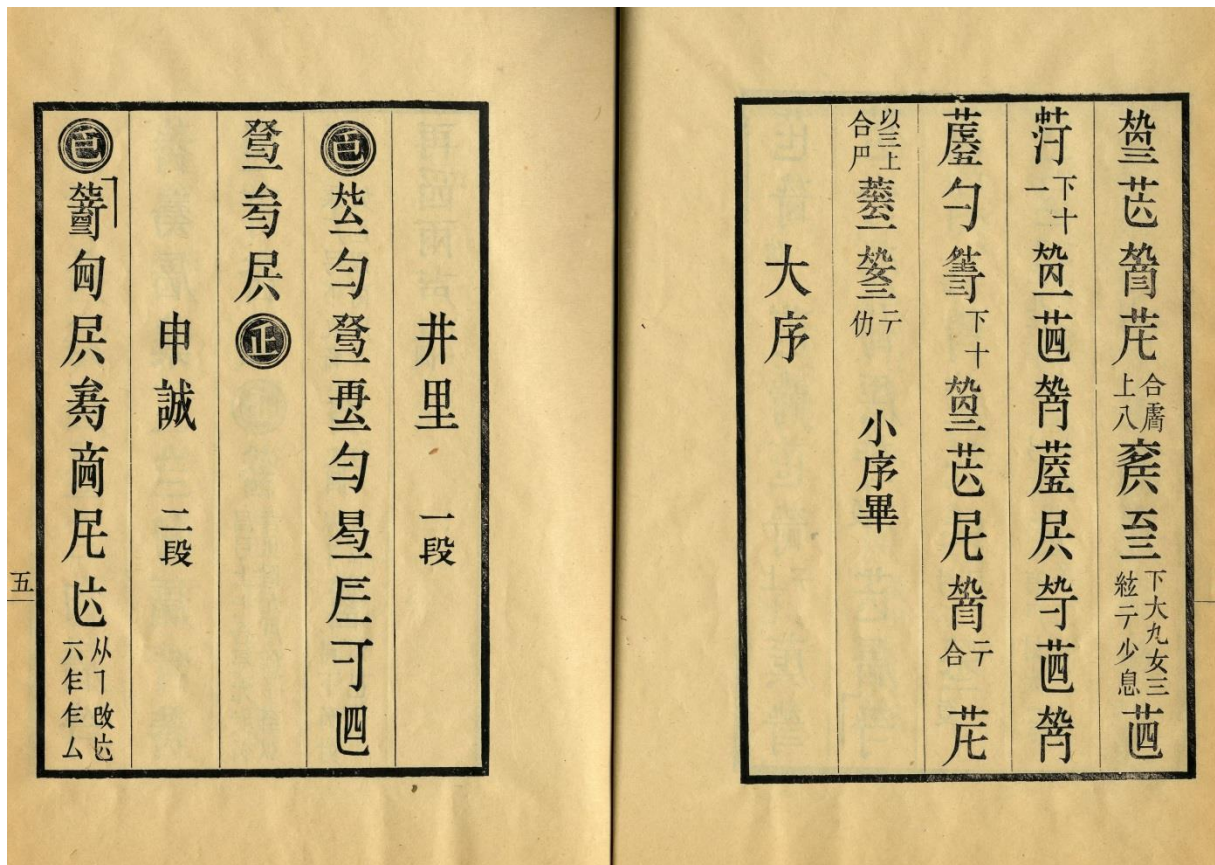
2.1 | *The lore of the Chinese lute; an Essay in Ch'in Ideology* (1940). [SINOL. 18.200.19]. — Op de titelpagina staat: 'This essay is respectfully dedicated to the memory of my first teacher of the Lute Yeh Shih-meng, a gifted musician and a great gentleman.' Van Gulik begon tijdens zijn eerste dienstreis naar Peking in 1936 met luitlessen van de grote meester Yeh Shih-meng 葉詩夢 (1863-1937). Hij vervolgde lessen in Tokio, las klassieke geschriften en sprak met specialisten over het onderwerp. Zo vergaarde hij voldoende kennis om dit boek te schrijven, dat als standaardwerk is gaan gelden.

2.2 | ‘Met Chinese *qin* meester in Peking, 1946’. [Privécollectie familie Van Gulik]. — Ook bij latere bezoeken aan Peking nam Van Gulik vaak les bij een *qin* meester. Hier zien we Robert van Gulik met de abt van het ‘Witte wolken klooster’ (*Baiyunguan* 白雲觀), die de luit bespeelt in de tuin van het klooster.

2.3 | Zegel met een naam van zijn bibliotheek. [Privécollectie familie Van Gulik; schenking aan het Rijksmuseum, 2020].— Van Gulik koos naar Chinese gewoonte namen voor zijn bibliotheek, bijvoorbeeld: *Zhonghe qinshi* 中和琴室, ‘Luitkamer van het Midden en de Harmonie.’ Deze naam was eerder gebruikt door de luitspeler en componist prins Zhu Quan (1378-1448) uit de Ming dynastie, en zijn zegel was afgedrukt in de bloemlezing van zijn muziek *Shenqi mipu* 神奇秘譜 (1425). ‘Het Midden en de Harmonie’ verwijst naar een oud filosofisch begrip, dat ook op de muziek werd toegepast. Van Gulik maakte een kopie van dit zegel voor zijn eigen bibliotheek. De naam was voor Van Gulik des te aantrekkelijker vanwege de tweede betekenis ervan, namelijk ‘Chinees-Nederlandse luitkamer.’ *Zhong* 中 ‘midden’ betekent ook ‘Land van het Midden, China’ en *He* 和 ‘harmonie’ was ook een afkorting van de naam van Nederland: *Helan*, toen geschreven als 和蘭. De officiële naam van Nederland was zowel in China als in Japan in die tijd in karakters 和蘭 *Helan / Oranda* (Holland) en niet het moderne 荷蘭 *Helan / オランダ Oranda*. Dit was de oudste Chinese naam voor Nederland, afkomstig uit de late Ming dynastie (1368-1644). Het grote zegel is omstreeks 1937 door Van Gulik gesneden. Het kleine zegel is in 1940 gesneden door Matsumaru Tōgyo.

2.4 | Qin partituur: *Guangling sanpu* 廣陵散譜 (blokdruck, 1927). [SINOL. Gulik 6771.39]. — Er bestaan verschillende muzieknotaties voor het bespelen van de *qin*. Die nemen ogenschijnlijk de vorm aan van ‘Chinese karakters’, maar de verschillende strepen geven aan waar en hoe de afzonderlijke snaren bespeeld moeten worden. Het ritme wordt niet aangegeven en een leermeester is onontbeerlijk. Dit is een herdruk van een boek uit de 16de eeuw.

2.5 | Robert van Guliks *qin*, eind Ming dynastie, 17de eeuw, 120 × 20 cm. [Privécollectie familie Van Gulik; schenking aan het Three Gorges Museum, Chongqing, 2014]. — De *qin* is een onmisbaar attribuut van de klassieke Chinese geleerde-ambtenaar, niet alleen als waardevol muziek-instrument, maar ook als antiek kunstvoorwerp. Deze *qin* dateert uit de late Ming dynastie (1368-1644). Van Gulik kocht hem tijdens een bezoek aan Peking tijdens zijn eerste stationering in Japan. Hij liet er een speciale tafel voor maken. De snaren zijn gemaakt van zijde; tegenwoordig zijn ze van metaal. Opmerkelijk zijn de dertien ingelegde witte stippen om de posities van de vingers aan te geven.

3. Verblijf in Chongqing

De langste tijd dat Van Gulik in China verbleef was van 1943 tot 1946 in Chongqing (Chungking). Kort na aankomst werd hem de Chinese lerares Shui Shih-fang voorgesteld, met wie hij in december 1943 trouwde. In Chongqing had hij contacten met Chinese politici en hoge ambtenaren, maar ook met geleerden, kunstenaars en musici, vaak ambtenaren die tegelijk amateur-kunstenaars waren. Dit was de crème-de-la-crème van China die voor de Japanners naar de tijdelijke hoofdstad Chongqing in het binnenland was gevlucht. Het viel Van Gulik dan ook des te zwaarder toen hij in 1946 China moest verlaten.

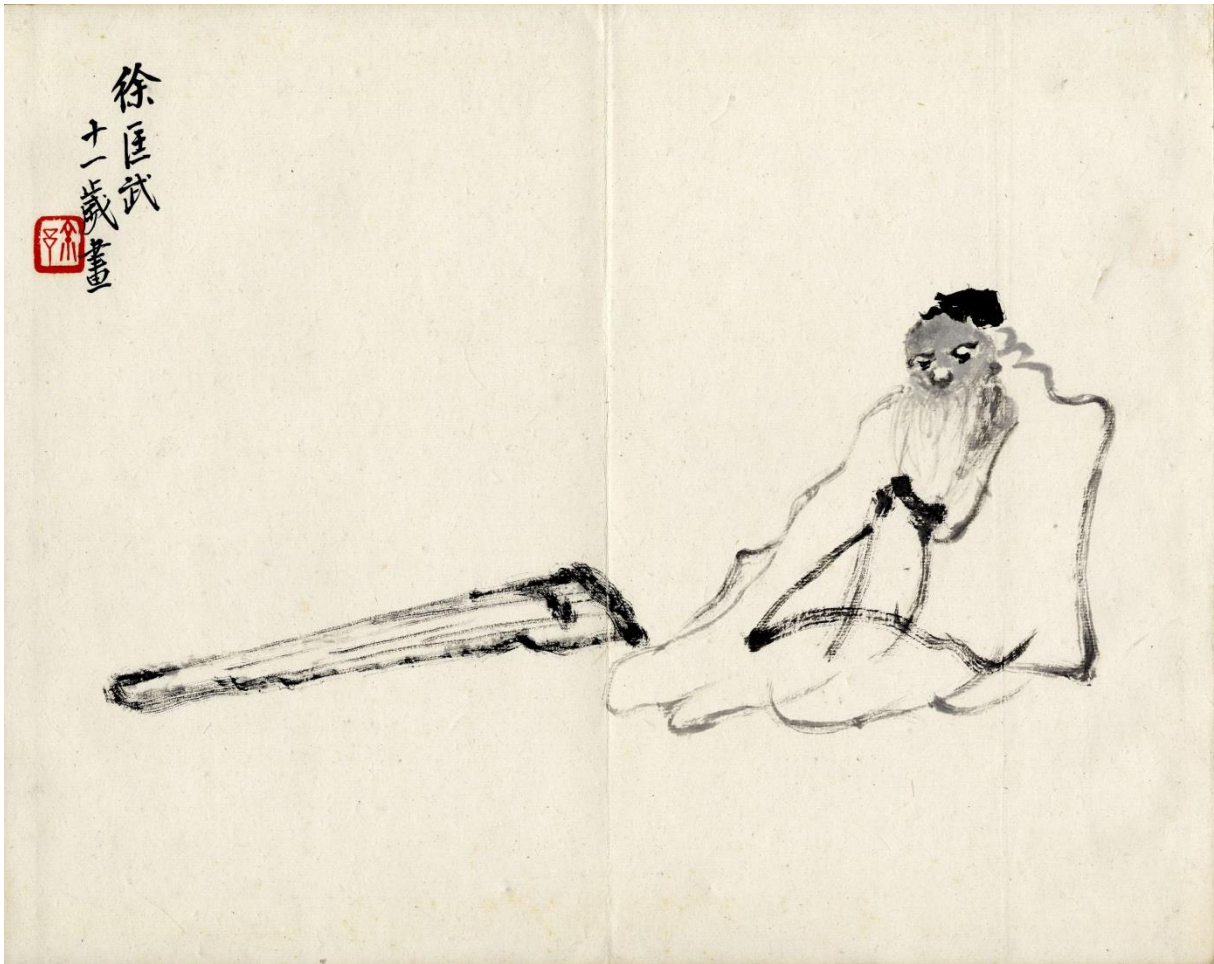
3.1 | Liber amicorum uit Chongqing. [SINOL. Gulik E Pa CL]. — Toen Van Gulik in 1946 afscheid nam van Chongqing maakten zijn vrienden een liber amicorum voor hem, getiteld *Bajiang lubie shi shu hua ce* 巴江錄別詩書畫冊 (*Album met poëzie, kalligrafie en schilderkunst als verslag van het afscheid bij de Jialing rivier [bij Chongqing]*).

3.1.1 | Een schildering van de beroemde *qin* speler Xu Yuanbai 徐元白 (1892-1957).

3.1.2 | Schildering en tekst van de hoge ambtenaar en tevens kalligraaf en schilder Yang Yongjun 楊永浚 (roepnaam Shuming 叔明, 1894-1960). Yang Yongjun was lid van de Chinese Jeugd Partij en speelde in december 1949 een belangrijke bemiddelende rol bij de geweldloze machtsovername door de communisten in Sichuan. Let op het moderne element in deze verder traditionele schildering.

3.1.3 | Schildering door de elfjarige Xu Kuangwu 徐匡武, een zoon van Xu Wenjing.

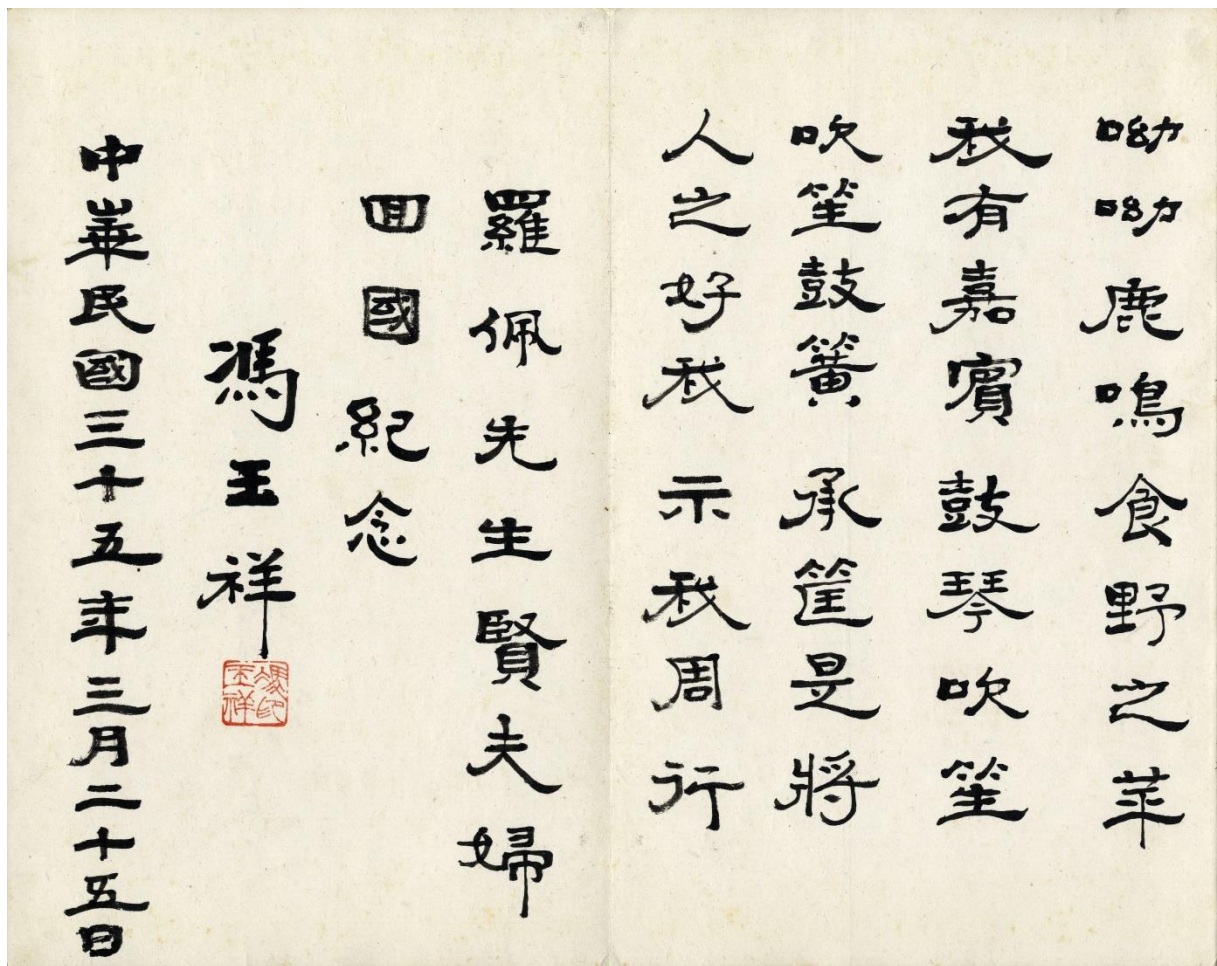
3.1.4 | Schildering door de *qin* speler, zegelsnijder en schilder Xu Wenjing 徐文鏡 (1895-1975), een broer van Xu Yuanbai. Na 1949 zocht hij zijn toevlucht in Hong Kong, maar zijn familie bleef in China achter. Toen Van Gulik hem in januari 1952 in Hongkong bezocht, kreeg hij van Xu een zegel dat op diens verzoek door Lin Qianshi (Chin Shek Lam) 林千石 was gesneden (zie 6.7).

3.1.5 | Schildering door de *qin* speler en hoge ambtenaar Cheng Duqing 程獨清 (geboren 1894).

3.1.6 | Schildering met ondertekening Lian Bi 連璧.

3.1.7 | Kalligrafie door Feng Yuxiang 馮玉祥 (1882-1948). Dit is de Christelijke krijgsheer uit de jaren 1920 die zich bij Chiang Kai-shek aansloot maar wel kritisch bleef. In 1948 kwam hij samen met zijn zoon tijdens een wereldreis om bij een scheepsbrand. Deze tekst is geschreven in het zogenaamde Klerkenschrijft (*lishu* 隸書) uit de Han dynastie (206 v. Chr. – 220 na Chr.).

3.2 | Afscheid van Chongqing. [Privécollectie familie Van Gulik]. — Groepsfoto bij het afscheid van het ‘Qin Genootschap van de Hemelse Wind’ (*Tianfeng qinshe* 天風琴社) in maart 1946 in Chongqing. Rechts van Van Gulik staat zijn vrouw Shih-fang, dan de rijzige Feng Yuxiang, achter en tussen hen de grootgrondbezitter Yang Shaowu, die later is vermoord door de communisten, als tweede links van Van Gulik staat Xu Wenjing, dan ambassadeur Lovink. Achteraan, als tweede van links, staat Jan Vixseboxse, midden achter staat Carl Barkman, de twee sinologen die Van Gulik opvolgden.

4. Bibliotheek

Voor zijn wetenschappelijke onderzoek bouwde Van Gulik een grote bibliotheek op die hij met een kaartstelsel toegankelijk maakte. In 1977 is vrijwel zijn gehele Chinese en Japanse bibliotheek door het Sinologisch Instituut in Leiden aangekocht. In 1981 is deze geplaatst in de Van Gulik Kamer in de Chinese bibliotheek van het Sinologisch Instituut, nu een deel van de East Asian Library. Deze bibliotheek omvat bijna tienduizend delen en meer dan 3200 titels, waaronder ongeveer 45 zeldzame boeken. Vooral bekend zijn de boeken over kunst, muziek en oude romanliteratuur. De Van Gulik Kamer wordt vaak bezocht door wetenschappers en hoge gasten uit China, Japan en andere landen. Deze Kamer is in het Verre Oosten een krachtig merk van de Universiteit Leiden. Volgens Chinees gebruik wijzigde Van Gulik dikwijls de naam van zijn bibliotheek naar aanleiding van veranderingen in zijn leven:

Jiyizhai 集義齋, 'Studeerkamer van de Verzamelde Rechtvaardigheid.' *Jiyi* 'Verzamelde Rechtvaardigheid' was de Chinese naam van de Nederlandse handelsvestiging (*hong*) in Kanton in de achttiende en de eerste helft van de negentiende eeuw. Dit was de eerste naam van zijn bibliotheek in Tokyo. De term *jiyi* is oorspronkelijk afkomstig van de Confuciaanse filosoof Mencius: '[Een edele geest] ... wordt voortgebracht door de verzameling van rechtvaardige daden; hij wordt niet verkregen door incidentele daden van rechtvaardigheid.' (Gongsun Chou, shang, 2:12 en 2:15).

Zhonghe qinshi 中和琴室, 'Luitkamer van het Midden en de Harmonie (ook: 'Chinees-Nederlandse luitkamer'). Zo heette de aparte kamer voor boeken en manuscripten over Chinese muziek vanaf 1939, maar deze naam werd al vanaf 1937 door Van Gulik gebruikt.

Youcunzhai 猶存齋, 'Studeerkamer van wat resteert.' Naam van zijn bibliotheek nadat in 1942 vrijwel zijn gehele verzameling verloren was gegaan. Om zijn collectie te beschermen had hij die in 1941 per schip naar Nederlands Indië

gestuurd en laten opslaan, maar de haven van Tandjong Priok bij Batavia waar de boeken lagen, werd gebombardeerd en de hele bibliotheek ging verloren.

Yinyue'an 吟月齋: 'Hut waar de Maan wordt Bezongen.' Deze naam koos hij toen hij zich verloofde en de oude naam niet romantisch genoeg vond (1943).

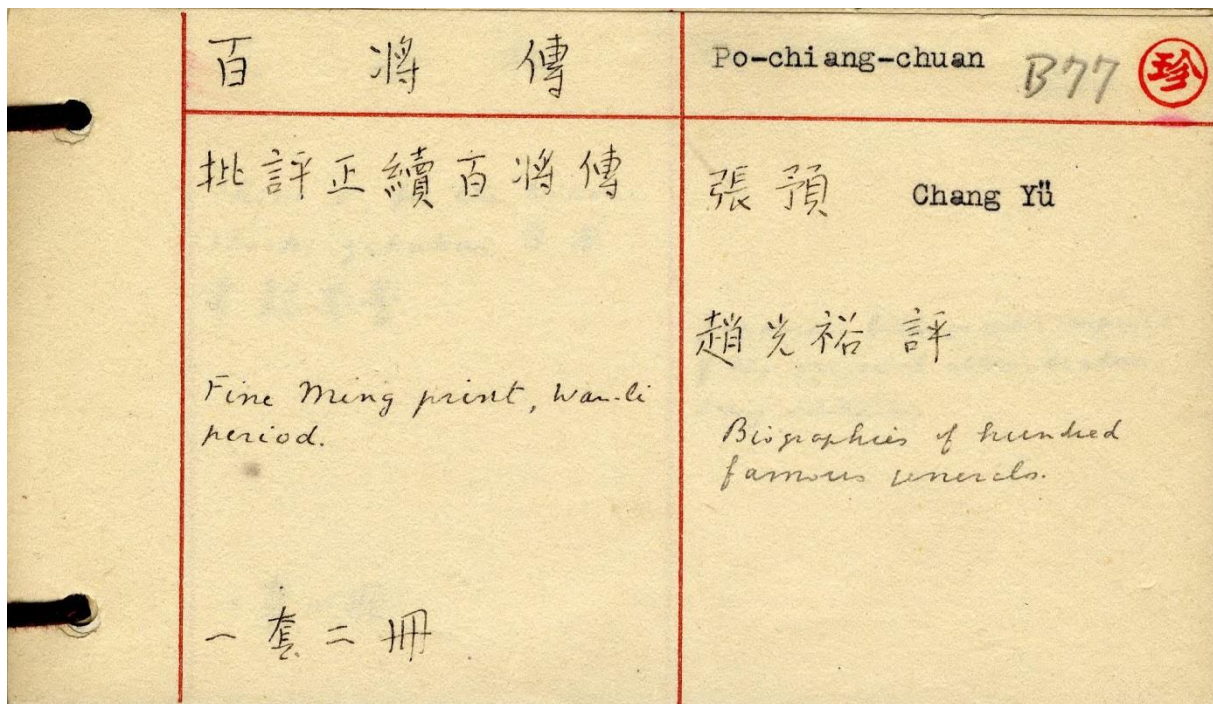
Zunmingge 尊明閣: 'Hal waar Helderheid (of: de Ming dynastie) wordt Vereerd.' Deze naam koos hij toen hij werd bevorderd tot ambassaderaad (1952) en de oude naam te frivol leek; maar hij bleef de oude naam ook gebruiken.

4.1 | ‘In zijn bibliotheek in New Delhi’. [Privécollectie familie Van Gulik]. — Van Gulik was van 1952 tot 1953 ambassadeeraad in New Delhi. Verschillende voorwerpen die op de tentoonstelling aanwezig zijn, bevinden zich hier in zijn bibliotheek.

4.2 | Zelf gemaakte catalogus. [SINOL. Van Gulik Kamer]. — Van Gulik maakte verschillende catalogi van zijn bibliotheek in dezelfde vorm als de oude ‘Leidse boekjes’, maar elk daarvan was verpakt in een doosje. De grootste catalogus bestaat uit 33 boekjes, waarin de titels van Chinese boeken staan die zijn opgenomen in 15 verzamelwerken (*congshu* 叢書) met in totaal ongeveer 2500 titels uit zijn bibliotheek. De titels staan in alfabetische volgorde volgens de Wade-Giles transcriptie.

4.3 | Drie kleine catalogi met traditionele romans, boeken over muziek en boeken over literatuur en cultuur in het algemeen. [SINOL. Van Gulik Kamer]. — De kostbare boeken uit zijn bibliotheek staan meestal in deze catalogi vermeld. Van Gulik noemde in het Chinees of Engels bijzonderheden over elk boek. Hij gebruikte daarbij ook rode stempels met *zhen* 珍 ‘kostbaar’, *shiyin* 石印 ‘lithografie’, *huozi* 活字 ‘typografie’, *Ribenban* (Nipponban) 日本版 ‘Japanse editie’, *guanban* (kanpan) 官版 ‘[Japanse] regeringsuitgave’.

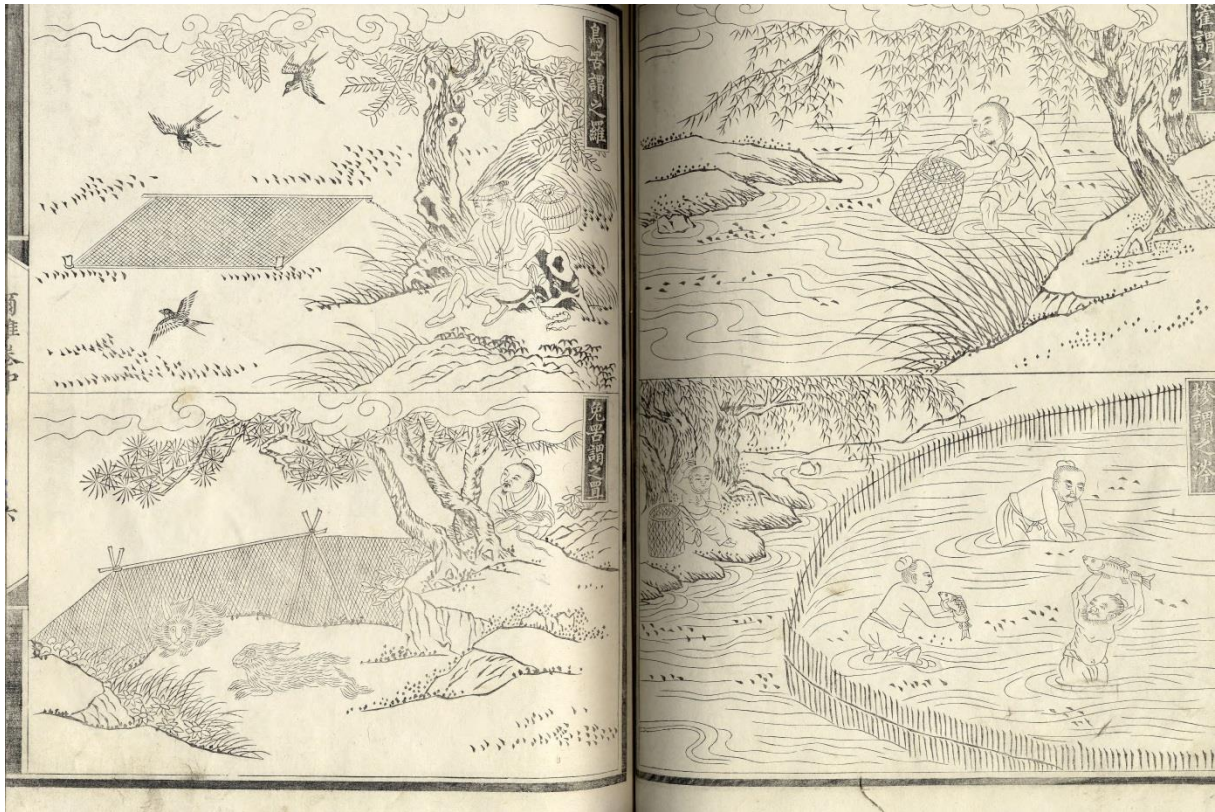

4.4 | *Zhitai canghua* 芝臺藏畫, ‘Verzamelde schilderijen van Zhitai.’

Catalogus van schilderijen. [SINOL. Gulik E 344]. — Van Gulik begon ook aan een catalogus van zijn verzameling schilderijen (2 delen) en kalligrafieën (1 deel), met genummerde foto’s van elk stuk. De kalligrafie rechtsboven is gedateerd 1937, rechtsonder is een afbeelding van zijn eerste bibliotheek *Jiyizhai*, maar dan geheel in Chinese stijl, beide van de hand van door Sun Ti 孫滉, derde secretaris bij de Chinese ambassade in Tokyo. Hij gaf Van Gulik les in de Chinese spreektaal en kalligrafie en werd een goede vriend. Ernaast afgedrukt zijn een zegel met de naam van Van Guliks bibliotheek *Jiyizhai* (gesneden door Qian Shoutie 錢瘦鐵, 1937) en een ex-libriszegel *Gao Luopei cang*. De afgebeelde werken zijn verloren gegaan bij het Japans bombardement op Tandjong Priok in 1942. Zegels links: *Zhitai* en *Zhonghe qinshi*, beide gesneden door Matsumaru Tōgyo, daterend uit 1941 en 1940.

4.5 | Drie boekenkisten. [Asian Library]. — Van Gulik bezat de *Vierentwintig dynastieke geschiedenissen* (*Ershisi shi* 二十四史) die de periode vanaf de mythische Gele Keizer tot 1644 beslaan. Dit is een reproductie uit 1916 van een combinatie van de beste edities van die geschiedenissen. Deze uitgave in 711 delen staat bekend als de *bainaben* 百衲本 editie, genoemd naar het opgelapte (*baina*) kleed van een bedelmonnik. De boeken liggen in traditionele boekenkisten die in de bibliotheek in elkaar gepast kunnen worden. Dit zijn de geschiedenissen van de Noordelijke Wei (386-535), Vroege en Late Han (206 v. Chr. – 220 na Chr.) en Noordelijke (535-618) en Zuidelijke dynastieën (479-618).

4.6 | *Guanban huitu erya* (Kanpan ezu Jiga) 官版繪圖爾雅, *Regeringsuitgave van de Erya met illustraties*. [SINOL. Gulik E Erh Ya]. — Van Gulik kocht ook veel Japanse uitgaven van Chinese boeken. Dit is een negentiende-eeuwse Japanse uitgave van het antieke Chinese woordenboek *Erya*. Bij sommige woorden zijn illustraties toegevoegd, zoals bij de woorden voor verschillende soorten van netten.

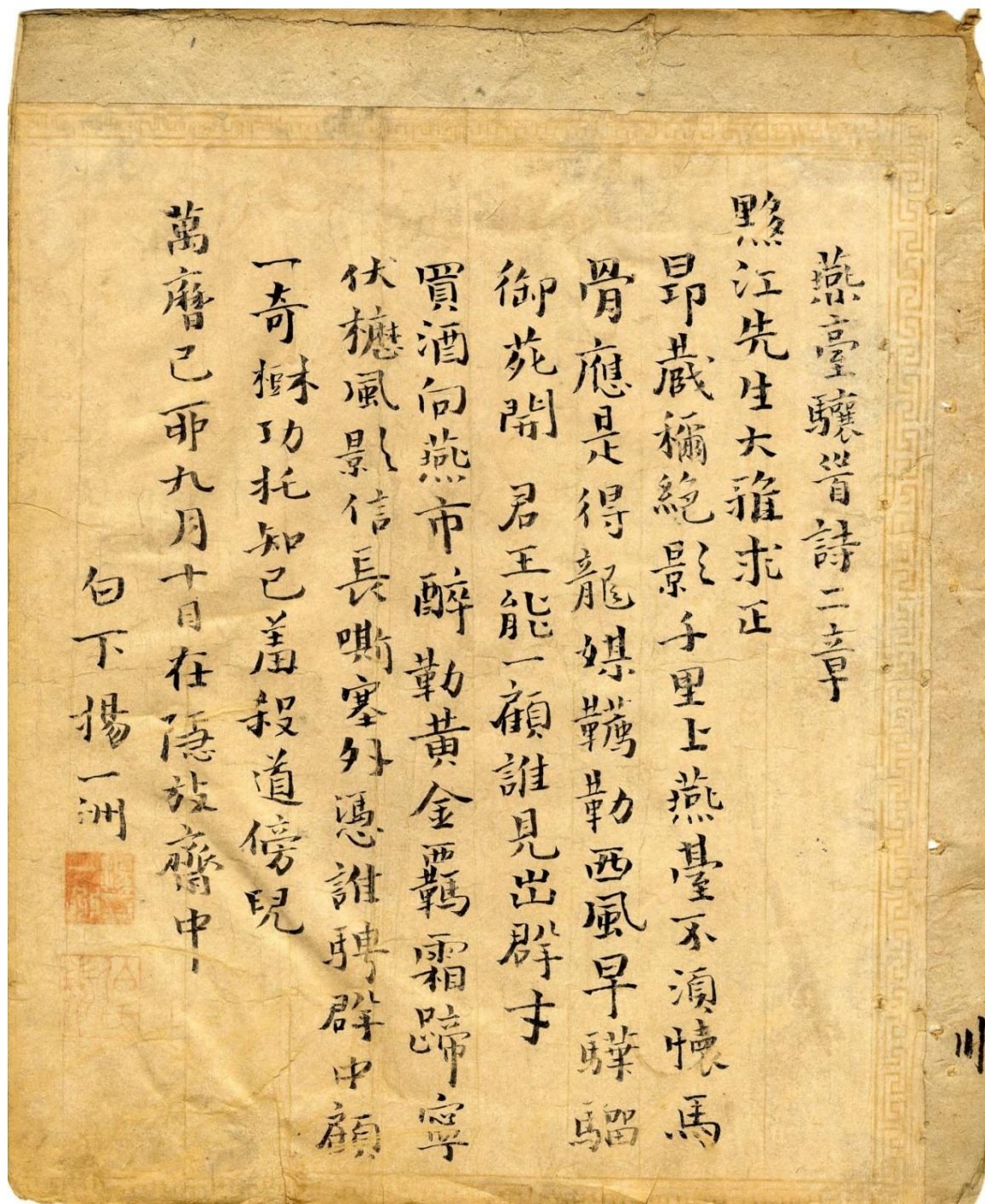

4.7 | ‘Buitenkamer bibliotheek, Tokyo 1967’. [Privécollectie familie Van Gulik].
 — Toen hij in 1965 de ambassadeurswoning in Tokio betrok voorzag hij deze van een metamorfose. Een binnenkamer zonder ramen en een aangrenzende ‘buitenkamer’ – een zonnige veranda met uitzicht op de tuin – vormden zijn persoonlijke ‘heilige der heiligen’. Daar werden alleen speciale gasten uitgenodigd, die zich dan in een andere wereld waanden. Alles wat hem dierbaar was aan Chinese boeken, schilderijen, beelden, wandversieringen, meubilair, muziekinstrumenten en benodigdheden voor zijn kalligrafie vond hier een waardige en sfeervolle plaats. Voor deze studeervertrekken in Chinese stijl had hij de bovenverdieping gekozen om te voorkomen dat de mensen zouden denken in de Chinese ambassade te zijn terechtgekomen. De beroemde Van Gulik Kamer in Leiden had iets van die sfeer bewaard. De Chinese bank is gemaakt van ebbenhout, ingelegd met parelmoer, voorzien van marmeren panelen en bekleed met rood brokaat. De grote kalligrafie links boven bestaat uit de twee karakters: ‘geluk’ *fu* 福 en ‘lang leven’ *shou* 壽. Deze is voorzien van het zegel van de Qianlong keizer (regeerde 1736-1796) van de Qing of Mantsjoe dynastie (1644-1911). Hoewel van Gulik de voorkeur gaf aan de Ming dynastie (1368-1644) en weinig ophad met de daarop volgende Qing dynastie, voelde hij

wellicht toch affiniteit met deze keizer, die ook de klassieke literaten navolgde en zowel poëzie als kalligrafie beoefende.

4.8 | Omslag met Chinese boeken *Wenfang sikao* 文房四考 (*Onderzoek van de Vier Schatten uit het studeervertrek*) (inktsteen, inkt, penseel, papier). [SINOL. Gulik B 100]. — Chinese boeken bestaan vaak uit meerdere delen. Ze worden verpakt in omslagen en liggend op de boekenplanken bewaard. De titel is dan afgedrukt op de onderkant van het boek of aangegeven op een uitstekend strookje papier. Van Gulik beschreef die strookjes vaak zelf, zoals in dit geval. Dit boek heeft een bijzonder fraai omslag met Chinees borduurwerk. Het heeft een voorwoord van 1775 en dateert waarschijnlijk ook uit de achttiende eeuw.

4.9 | 'Liber amicorum' van de handelaar en geleerde Fang Yuansu 方元素 (Fang Yongbin 方用彬, 1542-1608). [SINOL. Gulik E Fang YS]. — Dit handschrift zonder titel is eigenlijk een plakboek met 82 originele gedichten die Fang Yuansu's familie en vrienden voor hem hebben geschreven. Op deze pagina staan twee gedichten die zijn gedateerd 1579. Het handschrift heeft een voorwoord van Wang Daokun 汪道昆 (1525-1593). Een grote verzameling brieven aan Fang Yuansu bevindt zich in de bibliotheek van Harvard.

4.10 | *Tuibeishu*, een 18de eeuwse handschrift van de *Tuibeitu* 推背圖 (Rugmassage met illustraties). [SINOL. Gulik E 109]. — Dit boek bevat raadselachtige rijmpjes met afbeeldingen die de toekomst voorspellen. Het boek zou dateren uit de Tang dynastie (618-907), maar er zijn ook latere toevoegingen. Een vertaling van het linker rijmpje is: ‘De draak en de slang strijden (鬥) dertig jaar met elkaar; op een morgen met rood licht stijgt hij slechts op naar de hemel; als hij kan opstijgen tot de hemel is het echter om te spelen; een miljoen (mensen) uit de Oostelijke Hoofdstad trekt binnen door de pas van Qin.’ Dit zou verwijzen naar bepaalde gebeurtenissen uit de tiende eeuw.

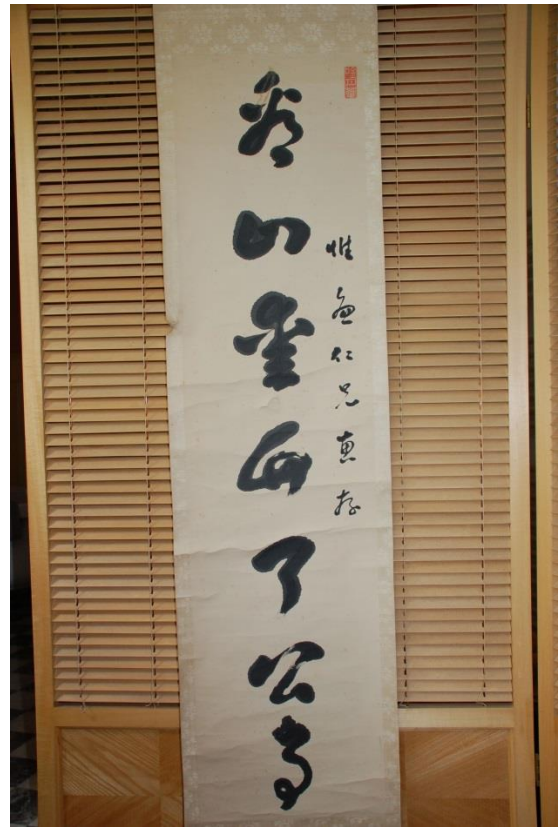
5. Kalligrafie

De kalligrafie is een van de vier kunsten die de Chinese ambtenaar-geleerde beoefende, naast de schilderkunst, het luitspel en het go-spel. Van Gulik beoefende deze kunst ook en was niet alleen zeer bedreven in het standaard schrift (*kaishu* 楷書) – hij heeft een prachtig Chinees handschrift – maar ook in diverse vormen van het cursieve ‘grasschrift’ (*caoshu* 草書). Op zijn bureau stonden alle benodigdheden hiervoor en hij maakte ook een eigen kaartstelsel om de kalligrafische vormen te leren. Hij schreef ook een handboek over de technische kanten bij de beoordeling van schilderkunst en kalligrafie.

Chinees kalligrafie vereist niet alleen oefentijd maar ook een oefenruimte, vooral wanneer men grote penselen hanteert; de karakters kunnen van boven naar beneden worden geschreven, of horizontaal van rechts naar links, en dan in verschillende schriftstijlen, zoals het standaard, het cursieve (‘gras’-) en het zegelschrift. Van Guliks voorliefde ging uit naar de vloeiende lijnen van het ‘grasschrift.’ Hij was er zich van bewust dat de klassieke Chinese ambtenaar-geleerde, aan wie hij zich steeds spiegelde, zich schriftelijk niet alleen goed van stijl, maar ook mooi van vorm moest kunnen uitdrukken.

Zijn intense belangstelling voor de technische, ambachtelijke kant der dingen en zijn vele vaardigheden komen op allerlei terreinen tot uiting. Voor zijn kalligrafie zocht hij met zorg de inktsteen, het penseel en het papier uit. Een fraaie rolschildering kon hem in vervoering brengen, maar het was voor hem bijna net zo belangrijk dat deze op de juiste wijze gemonteerd is, in de goede proporties en met passende omlijsting van brokaatpapier.

Op een enkel terrein was hij kunstenaar, maar hij was wellicht nog meer een handwerksman in de hoogste betekenis van dat woord – en dat op een veelheid van gebieden. In de wetenschap, kunst en ambacht dient men zich geheel te geven; voor een slordige afwerking of een ondermaatse prestatie had hij grote minachting.

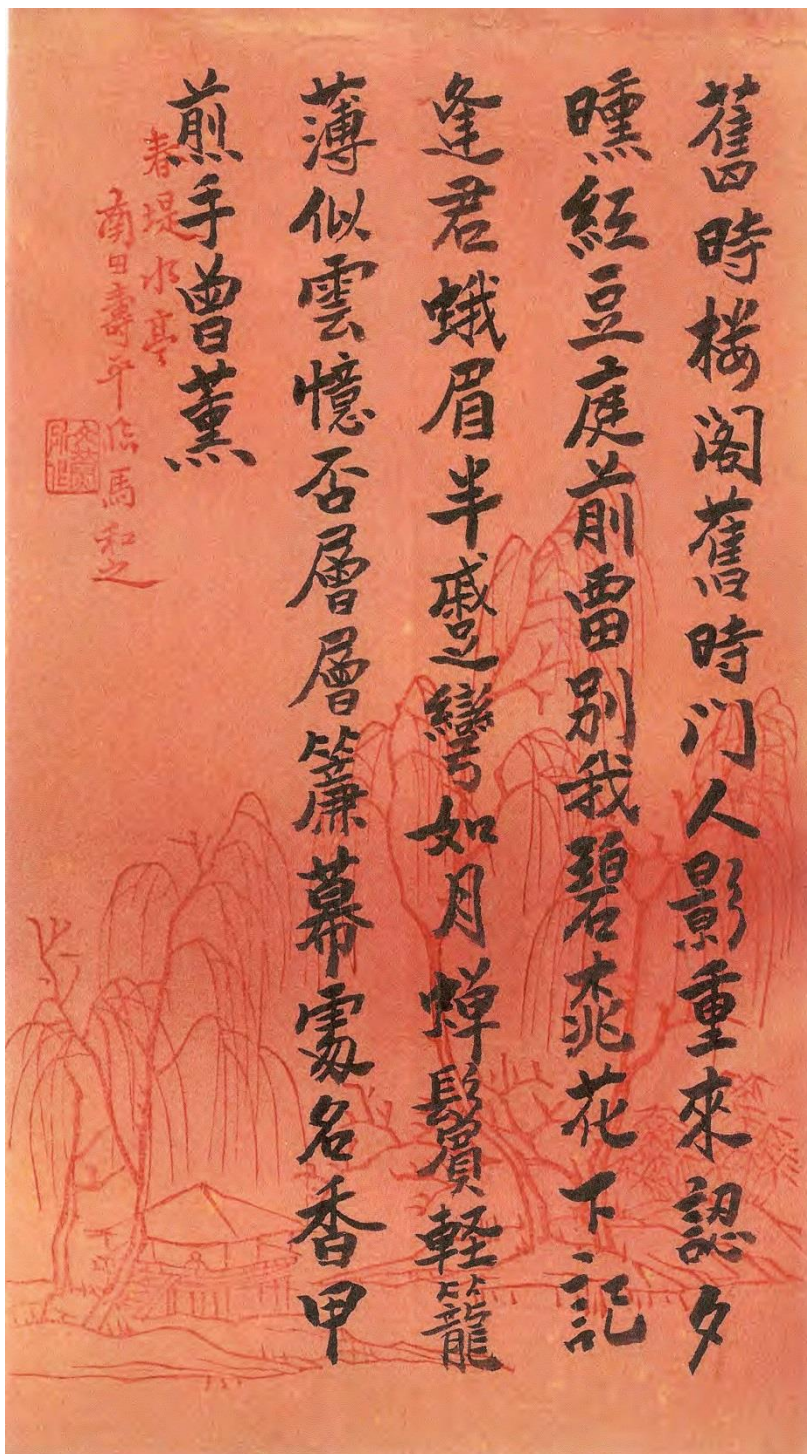
5.1 | Twee originele kalligrafieën van de hand van Robert van Gulik, 169 × 39 cm. [Privécollectie familie Van Gulik; schenking aan het Three Gorges Museum, Chongqing, 2014]. — Er zijn nog maar weinig kalligrafieën van Van Gulik in zijn nalatenschap aanwezig, omdat hij ze meestal aan vrienden weggaf. De tekst is geschreven met een groot penseel, mogelijk de penseel die hier aanwezig is. De tekst van de dubbele versregels is: 看山愛丘了公事 焚香掛畫似神仙 ‘Uitzierend op de bergen en de heuvels liefhebbend, voltooi ik mijn ambtelijke bezigheden, wanneer ik onder het branden van wierook een schilderij ophang, voel ik mij een Onsterflijke.’ De bekende politicus en kalligraaf Yu Youren 于右任 (1879-1964) heeft een kalligrafie van dezelfde regels voor Van Gulik gemaakt. Dit paar versregels is geschreven voor de kunsthistoricus en goede vriend William Acker 艾惟廉 (1907-1974).

5.2 | ‘Kalligraferend in zijn bibliotheek, Tokyo ca. 1940’. [Privécollectie familie Van Gulik]. — In zijn bibliotheek in de Nederlandse ambassade in Tokio beoefent van Gulik de kunst van het schrijven met een penseel.

5.3 | Zes kaartjes om kalligrafie in cursief schrift te leren schrijven en herkennen. [Privécollectie familie Van Gulik; schenking aan het Three Gorges Museum, Chongqing, 2014]. — Van Gulik maakte deze kaartjes van overgebleven uitnodigingskaarten van de ambassade voor de viering van Koninginnedag in 1958. In het midden staat het gekalligrafeerde karakter in cursief schrift, soms in meerdere varianten, rechtsboven staat de uitspraak in Wade-Giles transcriptie, en linksonder het karakter in standaard schrift. Bij het karakter *sheng* 聖 ‘heilig(e)’ staat een ezelsbruggetje om de cursieve vorm te onthouden: *sheng* is *zuo* 坐 ‘zitten’ onder *yi* 一 ‘één.’”

5.4 | Kopie van een kalligrafie van de hand van Robert van Gulik.

[Privécollectie mevr. H. de Vries-van der Hoeven]. — Van Gulik was erg gesteld op dit gedicht en gebruikte het voor zijn kalligrafielessen in Leiden in de jaren 1950. Hij maakte zelf ook meerdere grote kalligrafieën met deze tekst. Het is een gedicht door Fan Zengxiang 樊增祥 (1846-1931).

De vertaling door W.L. Idema luidt:

Het hoge huis van vroeger dagen
Het hoge huis van vroeger dagen, de poort van vroeger dagen:
De schaduw van een man keert weer, herkent de avondschemer.
Rode liefdesbonen schonk je me op de binnenplaats ten afscheid,
Ik weet nog hoe ik je ontmoette onder de bloesem van de groene perzik.
Je ragfijne wenkbrauwen waren half gefronst, gewelfd als de maan,
Je cicade-lokken omhuifden je licht, zo dun als wolken.
Herinner je je nog hoe je eens achter dubbele gordijn en klamboe
Eigenhandig de beste kwaliteit fijne wierook brandde?

5.5 | Inktsteen, bruin en groen natuursteen, diameter 11,5 cm, 2 cm hoog. [Privécollectie familie Van Gulik; schenking aan het Three Gorges Museum, Chongqing, 2014]. — Dit is een ‘Blauwe wolken steen’ uit Qiaotou in Liaoning (Noordoost China). Bij het snijden van deze steen is gebruikt gemaakt van het effect van de verschillende gekleurde lagen. Opschrift: *Qiaotou Cuiyun shi* 橋頭翠雲石. Door met het inktblokje op de steen te wrijven en daarbij gedoseerd water toe te voegen wordt inkt bereid waarmee men vervolgens kan schrijven of schilderen.

5.6 | Penselen (bamboe schacht ca. 20 cm.), penselenrekjes (porselein en rozenhout) en inktblokjes. [Privécollectie familie Van Gulik]. — De porseleinen penseelstandaard is in de vorm van een berg. Mooie antieke inktblokjes zijn op zich ook een verzamelobject.

5.7 | Dik penseel met ingekerfde tekst, houten handvat, diameter 4 cm, 19 cm hoog. [Privécollectie familie Van Gulik; schenking aan het Three Gorges Museum, Chongqing, 2014]. — Opschrift: ‘de vier tijgers houden het penseel vast’ *sihu zhabí* 四虎楂筆.

5.8 | Bamboe koker voor penselen of papier-rollen, diameter 15,5 cm, 18 cm hoog. [Privécollectie familie Van Gulik; schenking aan het Three Gorges Museum, Chongqing, 2014]. — Mogelijk een afbeelding van het verhaal van de Droom van de Gele Gierst (*Huangliang meng* 黃粱夢). Daarin wordt verteld hoe een jongeman op de terugweg van de ambtenarenexamens in Peking, in een herberg een speciaal hoofdkussen te leen krijgt. Hij gaat slapen en droomt dat hij voor de examens is geslaagd en een prachtige carrière maakt in de ambtenarij, rijk en beroemd wordt. Als hij uit de droom ontwaakt is de gierst juist gaar. Dan begrijpt hij dat rijkdom en roem niet meer dan een droom zijn.

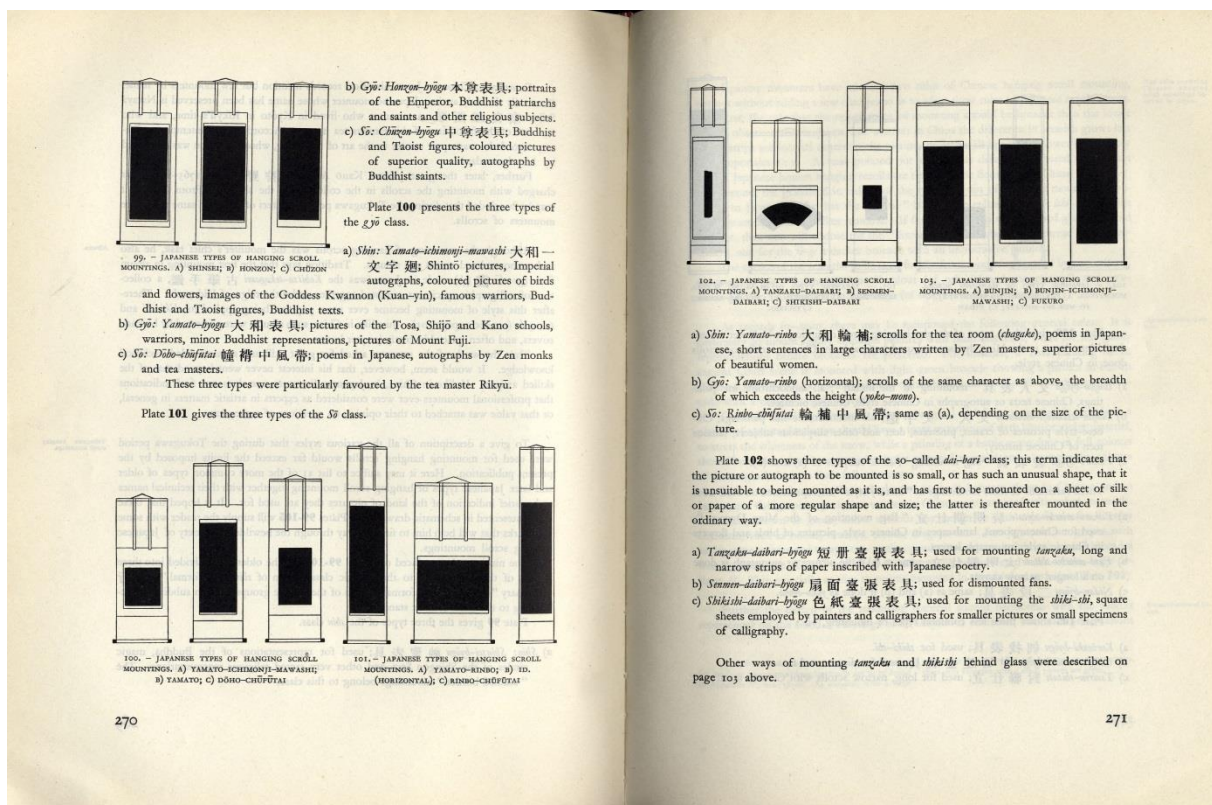

5.9 | Waterdruppelaar van brons, $3,5 \times 9,5 \times 7,5$ cm. [Privécollectie familie Van Gulik; schenking aan het Three Gorges Museum, Chongqing, 2014]. — Inkt wordt gemaakt door het inktblokje op de inktsteen te wrijven onder toevoeging van water met de waterdruppelaar. Deze heeft een gaatje in de bovenkant om hem te vullen en een opzij om mee te schenken. Door met de vinger het gaatje boven af te dekken of te openen kan de watertoevoer uit het andere gaatje worden gedoseerd. Deze waterdruppelaar heeft de vorm van de mythische pad met drie poten, symbool van voorspoed en geluk. Er bestaan veel legendes over deze pad, die alleen op de maan zou leven en de oorzaak zou zijn van maansverduisteringen.

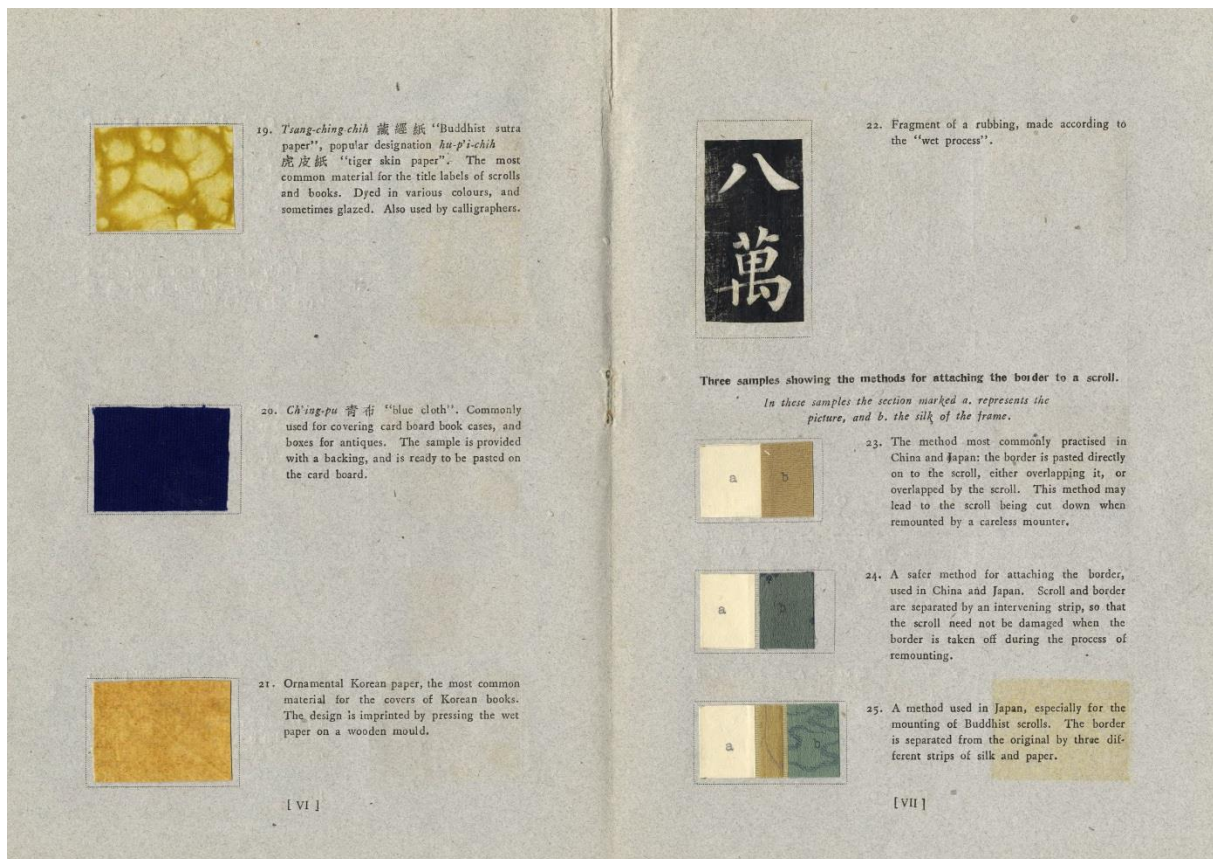

5.10 | Waterdruppelaar van blauw geglazuurd steengoed met verzilverde tuit, 6.5 × 11 × 3 cm. [Privécollectie familie Van Gulik; schenking aan het Three Gorges Museum, Chongqing, 2014]. — Deze heeft de vorm van een aap (makaak) met een perzik op de golven. De perzik is een symbool van een lang leven. Steengoed met blauw-groen glazuur.

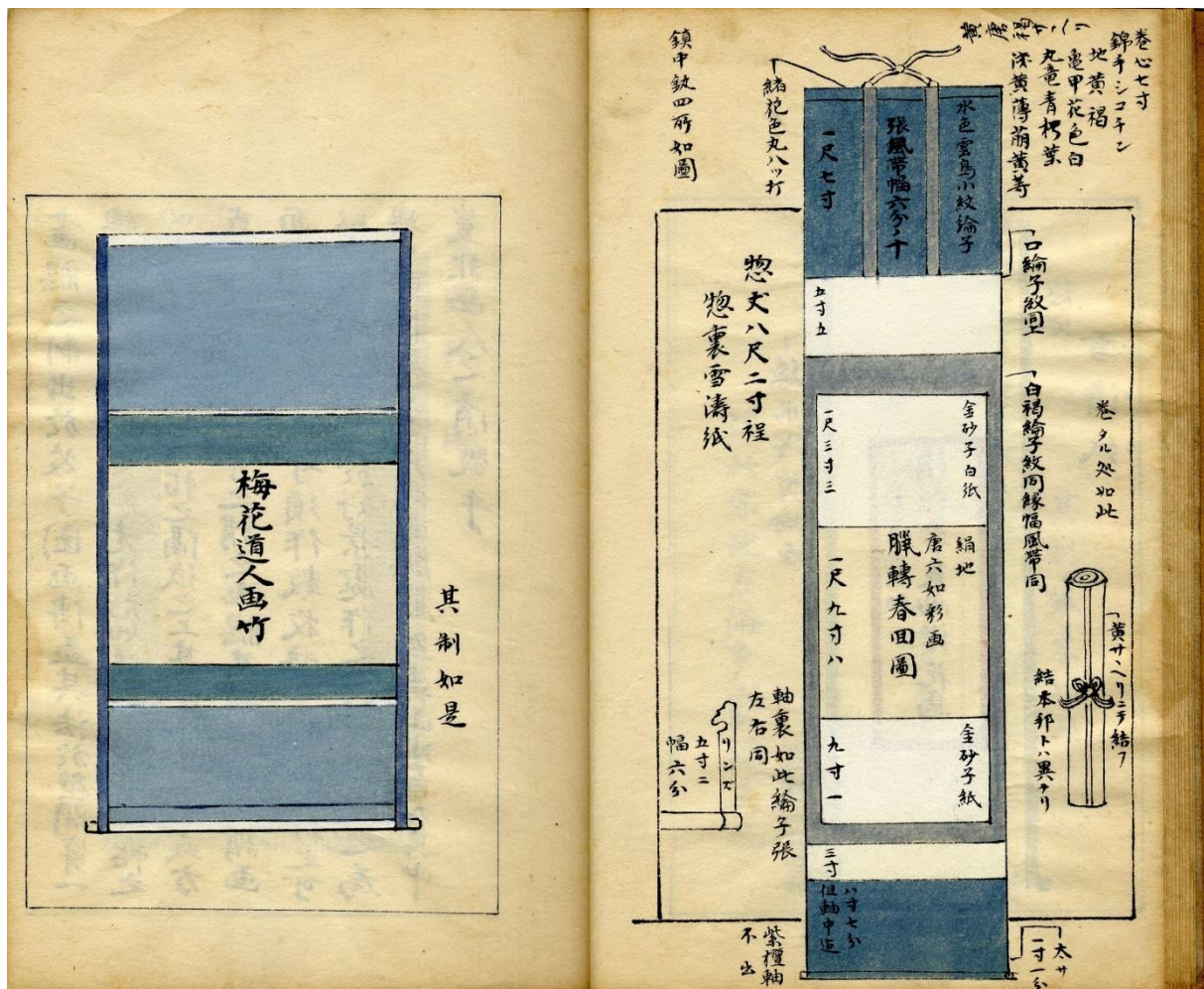
5.11 | *Chinese Pictorial Art as viewed by the Connoisseur* (1958). [V 6599 19]. — Van Gulik was altijd geïnteresseerd in de technische kant van kunst. Hij schreef dit boek over ‘marginale onderwerpen’ zoals het monteren van schilderijen en kalligrafieën, het gebruik van zegels en parafen, het herkennen van vervalsingen enz. Dit boek bevat een schat aan wetenswaardigheden voor verzamelaars.

5.11.1 | Pag. 170-171: voorbeelden van hoe schilderijen kunnen worden gemonteerd.

5.11.2 | Appendix V Samples of Silk and Paper. Achterin *Chinese Pictorial Art* voegde Van Gulik een losse bijlage toe waarin uitgeknipte stukjes van verschillende soorten papier en brokaatpapier waren geplakt. Deze had hij zelf jaren eerder in China uitgeknipt en bewaard.

5.12 | Manuscript *Huazhi biao Zhuang tu* 華制裱裝圖 (Chinese *monteertechnieken met illustraties*). [SINOL. Gulik E 342]. — Zeldzaam Japans manuscript van een Chinees handboekje over het monteren van schilderijen.

6. Zegels

Zegels zijn oorspronkelijk tekens van het gezag van een hoge ambtenaar of militair. Ze werden op documenten geplaatst om de echtheid ervan te bevestigen. Het zegel was altijd het belangrijkste attribuut van de ambtenaar. Tot in de Han dynastie (206 v. Chr. – 220 na Chr.) werd het zegel in een stuk klei afgedrukt dat aan het op bamboelatjes geschreven document was vastgeplakt. Men gebruikte daarvoor het destijds normale *zhuan* 篆 schrift. Het is de voorloper van het huidige standardschrift (*kaishu* 楷書), dat in de Tang dynastie (618-907) is ontstaan. Het *zhuan* schrift is ook altijd in gebruik gebleven op zegels; het wordt daarom in het westen het ‘zegelschrift’ genoemd. Nadat men in de eerste eeuwen van onze jaartelling in China op papier ging schrijven, veranderde ook het gebruik van de zegels. Ze werden nu met rode inkt op het document gezet, ter onderscheiding van de met zwarte inkt geschreven tekst.

Naast de ambtelijke zegels kwamen vanaf de Tang en Song (960-1279) dynastieën ook de particuliere zegels op met namen van personen, bijnamen, namen van studievertrekken of bibliotheken. Ook zegels met een of meer karakters of met spreuken werden populair. Het snijden van zegels was oorspronkelijk een ambachtelijke bezigheid, maar het werd net als de schilderkunst en de kalligrafie een kunst op zich en een geliefd tijdverdrijf van literaten. Er zijn twee soorten zegels, namelijk met witte tekst (*baiwen* 白文) of met rode tekst (*zhuwen* 硃文). Deze worden ook wel *yinwen* 陰文 en *yangwen* 陽文 zegels genoemd, maar in de oudste tijden, toen de zegels gebruikt werden om in klei afdrukken te maken, werd de aanduiding *yin* en *yang* juist omgekeerd gebruikt.

6.1 | *Linsu Laoren yinpu* 鄰蘇老人印譜 (Afdrukken van zegels van ‘de oude buurman van Su Dongpo’). [Privécollectie familie Van Gulik; schenking aan het Three Gorges Museum, Chongqing, 2014]. — Afdrukken van zegels gesneden door de bibliofiel en geograaf Yang Shoujing 楊守敬 (1839-1915), die de bijnaam gebruikte van ‘de oude buurman van Su Dongpo.’ Su Dongpo (1036-1101) was een beroemde schrijver, kalligraaf en hoge ambtenaar. Deze zegels zijn in de stijl van de Han dynastie (206 v. Chr. – 220 na Chr.), een stijl die altijd een voorbeeld is geweest voor zegelsnijders. Dit is een van een serie van vier rollen, in 1944 in Chongqing gekocht. Een stempel heeft de vorm van het ronde uiteinde van een Chinese dakpan (rechts). Onder het colofon staat het zegel *Duanfang shending* 端方審定 ‘beoordeeld door Duanfang.’ De hoge ambtenaar en kunstverzamelaar Duanfang 端方 (1861-1911) schreef dit colofon.

6.2 | Bovenkant van het kistje met zegels, 29 × 14 × 13,5 cm. [Privécollectie familie Van Gulik; schenking aan het Rijksmuseum, 2020]. — In de loop der jaren verzamelde Van Gulik ongeveer vijftig persoonlijke zegels. Sommige daarvan zijn door hem zelf gesneden. Hij bewaarde zestien zegels in deze kist waarop het ‘Motto op het zegel’ 《印銘》 van Li You 李尤 (2de eeuw na Chr.) staat: 赤紱在服，非印不明；榮傳符節，非印不行；龜鈕犢鼻，用爾作程。 ‘Als aan het rode zegellint aan het ambtsgewaad geen zegel hangt, is [de rang van de ambtenaar] niet duidelijk. Als op paspoorten, bevelen en volmachten geen zegelafdruk staat, zijn ze niet geldig. De zegelknop met een schildpad of een ander dier wordt gebruikt als een teken [van de hoogte van de ambtenaar].’ De ambtenaar droeg het zegel bij zich aan een lint aan zijn kleding dat bevestigd was aan een knop op het zegel. Links van deze tekst is later het ‘zegel’ *Zhitai* 芝臺 van Van Gulik toegevoegd.

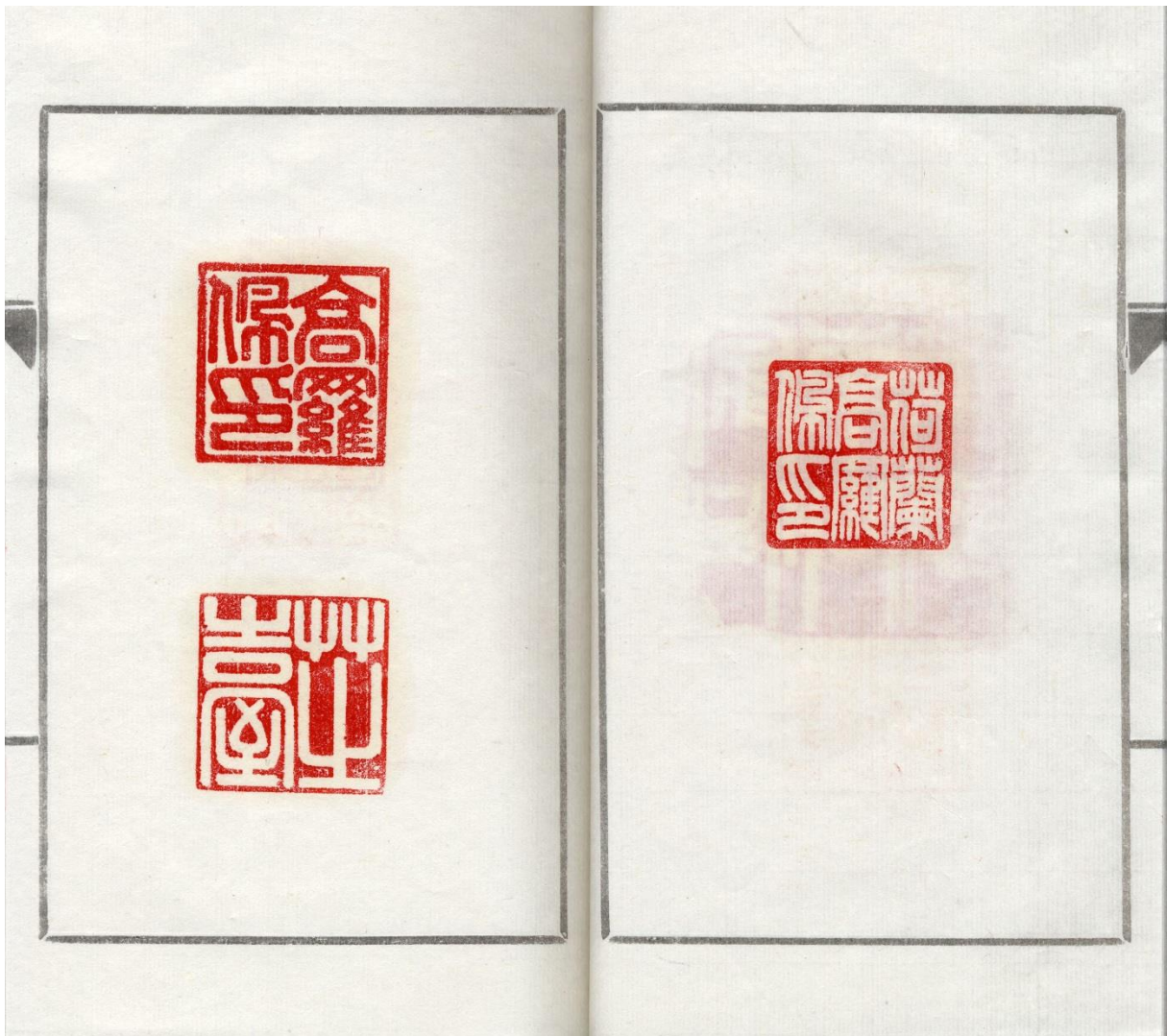
6.2.1 | Bovenkant van het zegelkistje.

6.2.2 | Onderkant van de kist met de zegels. De zegels zijn meestal van speksteen gemaakt.

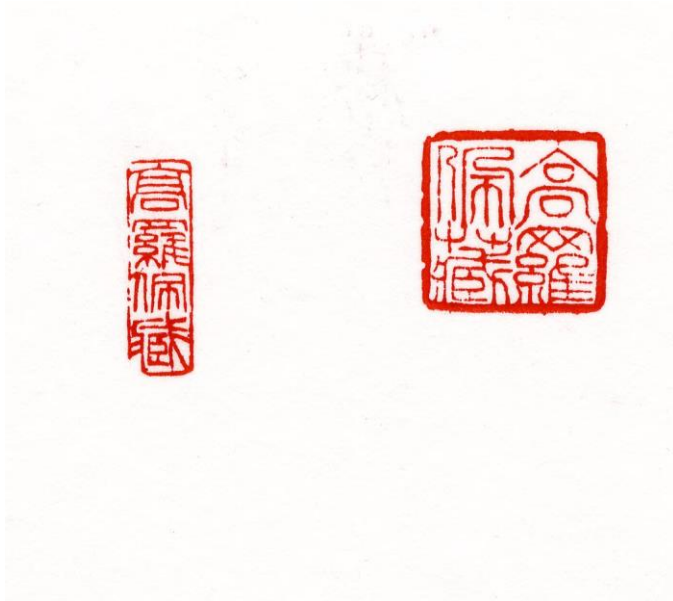

6.3 | Klein kastje met daarin porseleinen potje voor rode stempelinkt, 12 × 9,5 × 8 cm. [Privécollectie familie Van Gulik; schenking aan het Rijksmuseum, 2020].
— In het laatje lagen kleine zegels. Het opschrift luidt: ‘Zegelpasta van Qianquan’ 潛泉印泥 (hier niet zichtbaar). Qianquan was een bijnaam van de bekende zegelsnijder, schilder en maker van zegelpasta Wu Yin 吳隱 (1866-1922).

6.4 | Drie afdrukken van zegels in een boekje met zegelafdrukken. [*Gao Luopei yinpu* 高羅佩印譜 SINOL. Gulik E 501]. — Linksboven: *Gao Luopei Yin* 高羅佩印, ‘Zegel van Robert van Gulik’. — Linksonder: *Zhitai* 芝臺, ‘Terras van de Wonderbaarlijke Paddenstoel.’ Dit zijn twee houten zegels ontworpen door Van Gulik, waarschijnlijk in 1962. — Rechts: *Helan Gao Luopei yin* 荷蘭高羅佩印, ‘Zegel van Robert van Gulik uit Nederland’. Kristallen zegel ontworpen door Matsumaru Tōgyo in 1949.

De laatste twee zegels zijn in 2014 aan het Three Gorges Museum in Chongqing geschonken, en het eerste zegel in 2020 aan het Rijksmuseum.

6.5 | Afdrukken van verzamelaarszegels voor in boeken (ex-libriszegel) of op schilderijen en kalligrafieën. [Privécollectie familie Van Gulik; schenking aan het Rijksmuseum, 2020]. — Twee maal *Gao Luopei cang* 高羅佩藏, 'Verzameld door Robert van Gulik.' Het linker zegel met verticale tekst is door Matsumaru Tōgyo in 1941 gesneden. Het rechter, vierkante zegel is waarschijnlijk rond 1940 door Van Gulik gesneden.

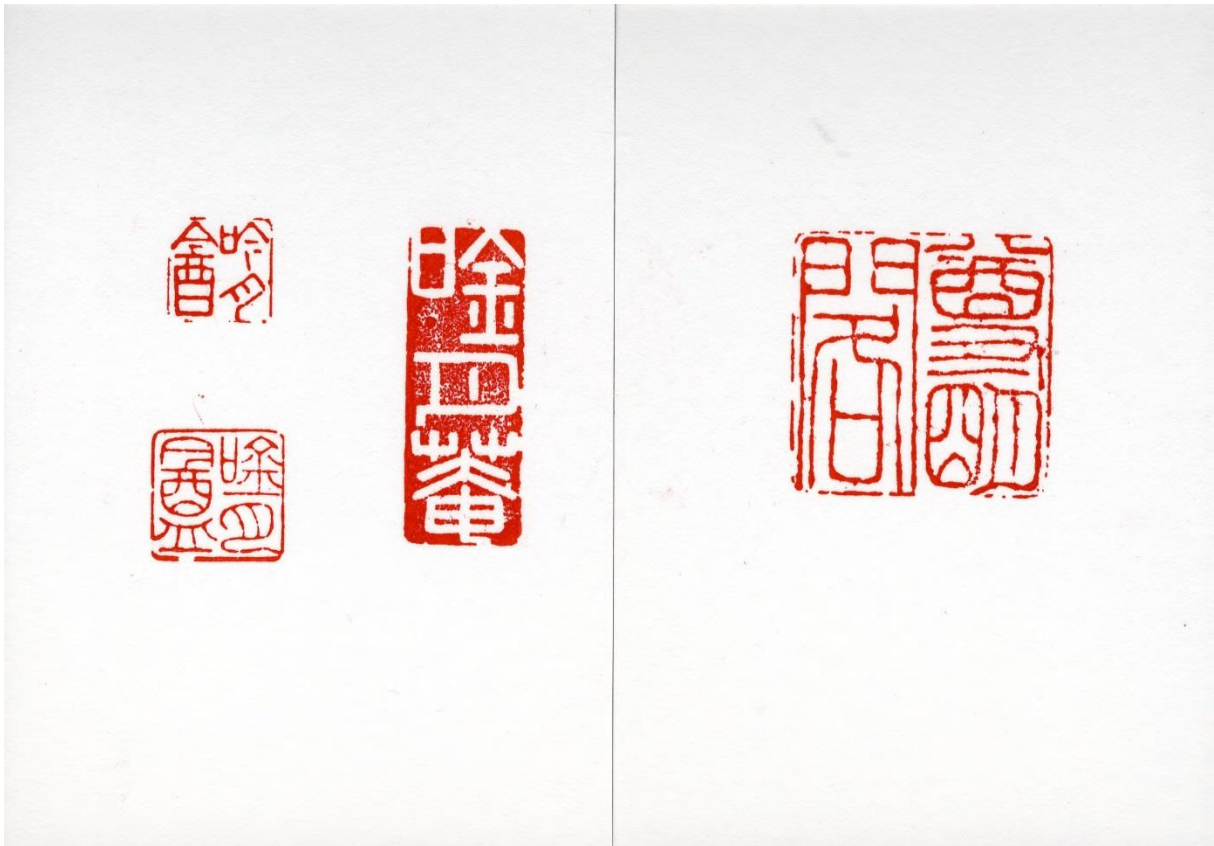
6.6 | Groot kristallen verzamelaarszegel $12 \times 7,5 \times 7,5$ cm. [Privécollectie familie Van Gulik; schenking aan het Rijksmuseum, 2020]. — *Helan Gao Luopei tushu* 荷蘭高羅佩圖書, 'Zegel van Robert van Gulik uit Nederland'. Kristallen verzamelaarszegel voor op grote schilderijen en kalligrafieën. Bovenop het zegel zit een leeuw met een jong. Waarschijnlijk rond 1950 door Van Gulik ontworpen.

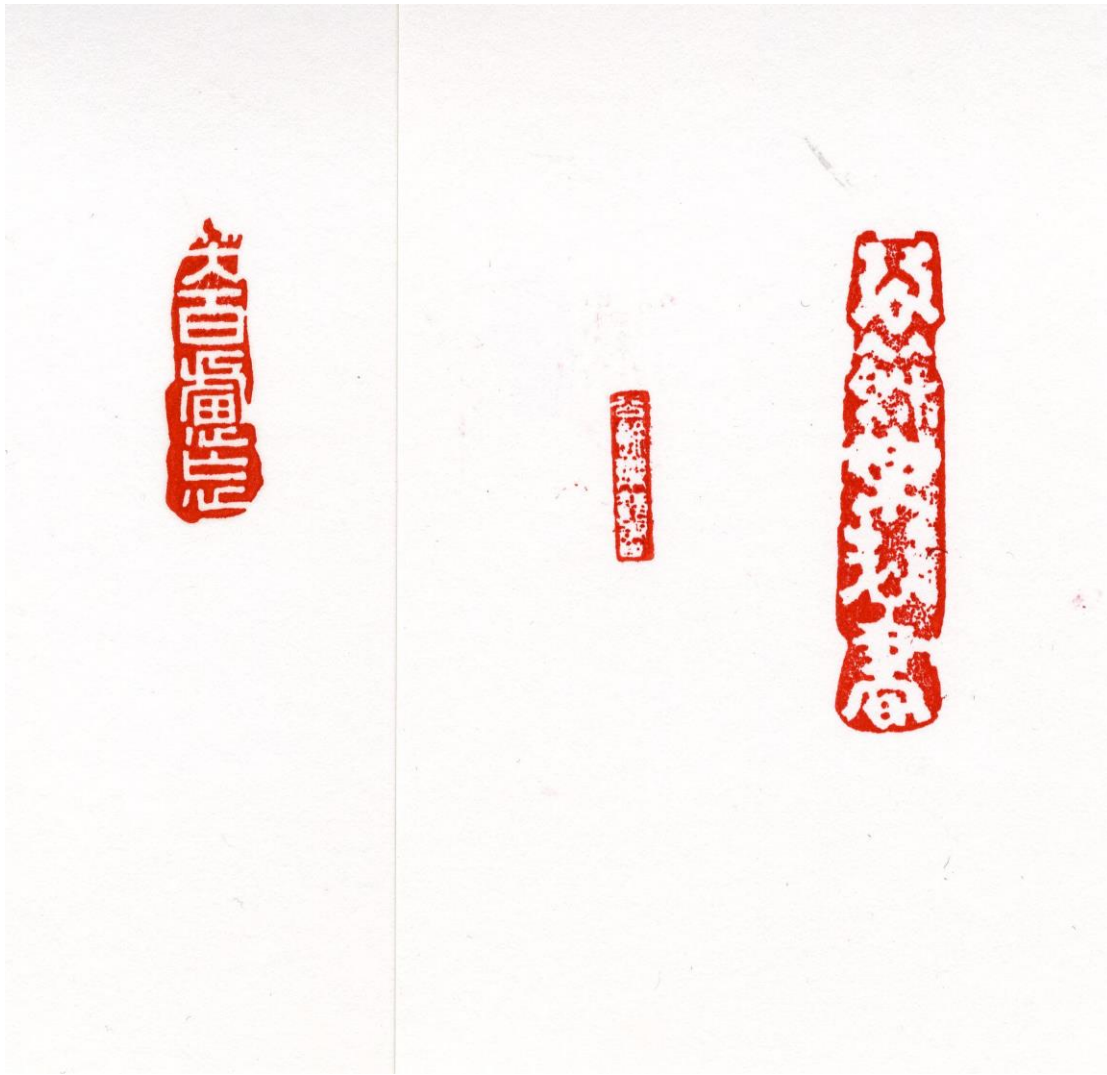
6.6.1 | Aangezicht met leeuw

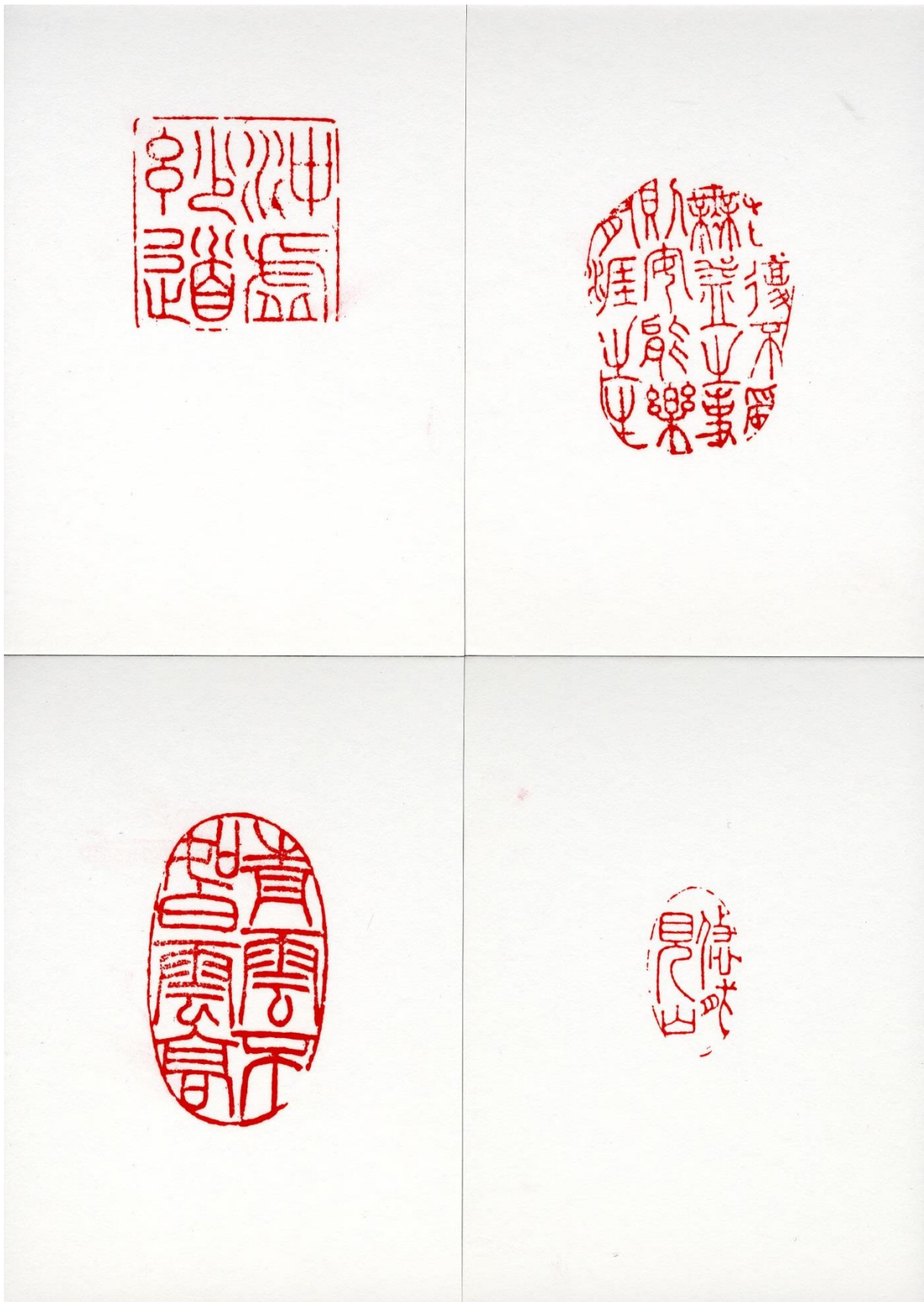
6.6.2 | Onderkant met karakters

6.7 | Zegelfdrukken met namen van de bibliotheek. [Privécollectie familie Van Gulik; schenking aan het Rijksmuseum, 2020]. — Links drie maal *Yinyue'an* 吟月齋 (吟月菴), ‘Hut waar de maan wordt bezongen,’ naam van zijn bibliotheek na zijn huwelijk in 1943. Het zegel linksboven en het zegel met witte tekst op rode achtergrond zijn door Van Gulik zelf gesneden. Hij schreef over het laatste zegel in 1958 dat hij hiermee had gepoogd een eigen stijl te ontwikkelen. Chinese kenners waardeerden de vorm en ruimtelijke indeling van de karakters maar vonden dat het de strepen aan kracht ontbrak. Van Gulik merkte op dat hij in feite te lang aan dit zegel had gewerkt, de lijnen te veel had gecorrigeerd en daardoor alle spontaniteit eruit had weggehaald. Het zegel linksonder is in 1952 in Hongkong door Lin Qianshi (Chin Shek Lam) 林千石 op verzoek van de *qin* speler Xu Wenjing voor Van Gulik gesneden. — Rechts *Zunmingge* 尊明閣, ‘Paviljoen van Eerbied voor Helderheid (of: voor de Ming dynastie).’ Dit zegel is in 1752 door de Japanse kunstenaar Mitsui Shinna 三井親和 (1700-1782) gesneden. Vanaf 1952 gebruikte Van Gulik meestal deze naam voor zijn bibliotheek.

6.8 | Zegelafdrukken met een bijnaam en spreuk. [Privécollectie familie Van Gulik; schenking aan het Rijksmuseum, 2020]. — *Yixiao bailü wang* 一笑百慮忘 ‘Met een glimlach zijn honderd zorgen vergeten.’ Het zegel is omstreeks 1937 door Van Gulik zelf gesneden. Hij schreef erover in 1958: ‘Het is een grof zegel, het ontbreekt de strepen aan kracht en ook ruimtelijk is het niet mooi.’ Van Gulik heeft tot de oorlog ook de bijnaam *Xiaowang* 笑忘 ‘met een glimlach vergeten’ gebruikt. — Twee maal *Gongyu le qin shu* 公餘樂琴書, ‘Na het ambtelijke werk zich vermaken met luitspel en kalligrafie.’ Het kleine zegel is in 1940 gesneden door Matsumaru Tōgyo. Het grote zegel rechts daarvan, in de vorm van een luit (*qin*), is omstreeks 1940 door Van Gulik gesneden.

6.9 | Zegelfdrukken met spreuken. [Privécollectie familie Van Gulik; schenking aan het Rijksmuseum, 2020]:

Chongxu miaodao 冲虚妙道, 'De Wonderbaarlijke Weg van de Eenvoud en de Stilte.' 'Eenvoud en Stilte' was een bijnaam van de Taoïstische wijsgeer Liezi. Dit zegel is in 1947 door Van Gulik in Washington gesneden.

Qingyun buru baiyun gao 青雲不如白雲高, 'De blauwe wolken zijn niet zo hoog als de witte wolken.' De blauwe wolken (of: heldere hemel) verwijzen naar de ambtelijke loopbaan, de witte wolken zijn het vervoermiddel van Onsterfliken en verwijzen naar het Taoïsme. Dit zegel is in 1949 door Matsumaru Tōgyo gesneden.

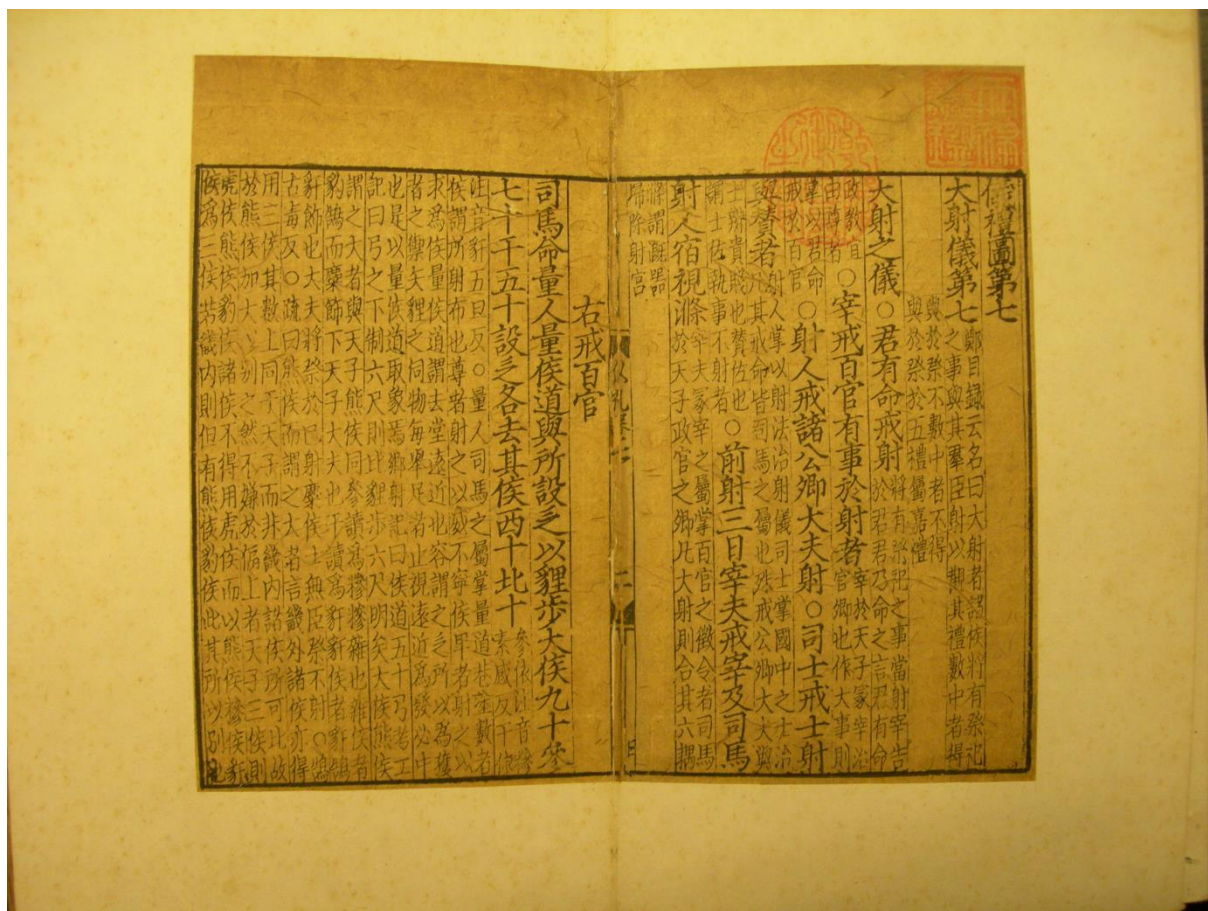
Ruo fu bu wei wuyi zhi shi ze an neng le youya zhi sheng 若復不為無益之事則安能樂有涯之生, 'Hoe kan men genieten van een eindig leven als men geen nutteloze dingen doet?' Dit is een citaat van Zhang Yanyuan 張彥遠 uit de Tang dynastie (618-907), de schrijver van een belangrijk boek over kunst. Zhang zei dit tegen zijn vrouw en kinderen toen ze hem vroegen: 'Wat heeft het voor zin om je de hele dag met nutteloze dingen bezig te houden?' Zij verweten hem zijn passie voor zijn kunstverzameling die ten koste ging van hun levensonderhoud. Dit zegel is vóór 1942 door Van Gulik gesneden.

Youran jian shan 悠然見山, 'In de verte zie ik de bergen.' Regal uit een gedicht van Tao Yuanming (365-427): 'Ik pluk chrysanten bij de oosterhaag en in de verte zie ik de Zuiderbergen.' Ovalen zegel, speksteen, met een opgerolde schildering aan de bovenzijde. Niet gesigneerd.

6.10 | He shi yinshi 何氏印史 (*De geschiedenis van de zegels van de heer He*). [SINOL. Gulik B 143] — Zeldzaam boek met afdrukken van reproducties van zegels uit de Han dynastie, samengesteld door He Tong 何通 en met een voorwoord gedateerd 1620. Op deze bladzijde staat het (fictieve) zegel van Jing Ke 荆軻, die in 227 v. Chr. een mislukte aanslag pleegde op de (latere) Eerste Keizer (Qin Shihuangdi).

6.11 | *Yilitu* 儀禮圖 (*Regels en riten met illustraties*) met keizerlijke zegels.
[SINOL. Gulik E 350].

6.11.1 | Eerste dubbele pagina van deel 7 (卷七) van *Yilitu* 儀禮圖, gedrukt in de Yuan dynastie (1279-1368) in Jianyang, Fujian, een belangrijk centrum van boekdrukkunst. De korte titel in de middenkantlijn (*banxin* 版心) is in vereenvoudigd schrift 儀禮, typerend voor de Yuan dynastie. Dit is de oudste Chinese gedrukte pagina in de Universitaire Bibliotheken Leiden. Deze pagina heeft zegels van de laatste Keizerlijke bibliotheek (1798) van de Qianlong Keizer (leefde 1711-1799, regeerde 1736-1796): *Qianlong yulan zhi bao* 乾隆御覽之寶 ‘Schat aanschouwd door de Qianlong Keizer’ en *Tianlu jijian* 天祿繼鑑 ‘Voortgezette spiegel van de Hemelse Emolumenten’. Het boek bestaat uit 17 delen (*juan*) waarvan zich nu 13 delen bevinden in het Paleismuseum in Taipei; de delen 2, 5, 6 en 7 ontbreken. Deze pagina uit deel 7 is aan drie kanten afgeknipt en ingeplakt in een leporello (harmonicaboek) samen met negentiende-eeuwse Chinese brieven en gedichten.

6.11.2 | Afdrukken van drie zegels van de bibliotheek van de Qianlong Keizer:

Wufu wudaitang zhi bao 五福五代堂之寶 ‘Zegel van de Hal van de Vijf soorten Geluk en de Vijf Generaties’ De Qianlong keizer noemde zich naar deze Hal toen hij 77 werd.

Bazheng maonian zhi bao 八徵耄念之寶 ‘Zegel van de Dank van de Tachtigjarige met de Acht Kenmerken [van een Groot Vorst]’

Taishang Huangdi zhi bao 太上皇帝之寶 ‘Zegel van de Vader van de Keizer’. Dit zegel is gemaakt nadat Qianlong in 1796 was afgetreden en hij daardoor de ‘vader van de Keizer’ (Jiaqing keizer) was geworden. Het oorspronkelijke woord voor ‘Keizerlijk zegel’ was *xi* 璽, maar Keizerin Wu Zetian (regeerde 684-705) verbood het gebruik van dit woord omdat het te veel leek op *si* 死 ‘sterven.’ Sindsdien gebruikt men daarom voor het Keizerlijk zegel het woord *bao* 寶 ‘schat,’ dat bovendien net zo klinkt als *bao* 保 ‘beschermen.’

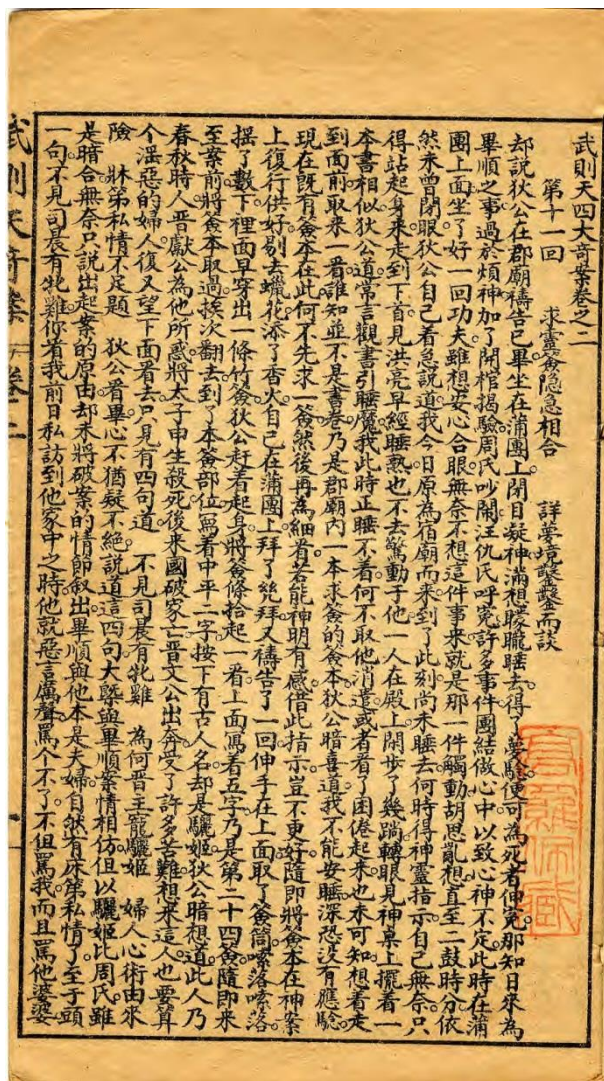
7. Rechter Tie

Van Gulik is bij het grote publiek vooral bekend als schrijver van Rechter Tie verhalen. Voorafgaand aan zijn creatieve werk vertaalde hij eerst een Chinese roman over Rechter Tie in het Engels. Hij verdiepte zich ook in de Chinese rechtspraak en vertaalde een verzameling rechtszaken, die in Japan vaak als bron voor detectiveverhalen heeft gediend. Zo bereidde hij zich – zoals altijd – grondig voor op het schrijven van deze verhalen. Zijn verhalen hebben bij velen de liefde voor het oude China opgewekt en menig sinoloog is door de Rechter Tie verhalen geïnspireerd tot de studie van het Chinees.

7.1 | *Wu Zetian Si da qi an* 武則天四大奇案 (Vier grote opmerkelijke rechtszaken uit de tijd van keizerin Wu Zetian) (1903) [SINOL. Gulik C Wu TTS]. — Dit is een lithografische uitgave van de verhalen van Rechter Tie, in het Chinees *Di Renjie* 狄仁傑 (630-700), bestaande uit zes deeltjes in een omslag. Toen de Nederlandse diplomaten in 1942 Japan moesten verlaten mochten ze maar één koffer meenemen en Van Gulik nam toen dit boekje mee. Enkele jaren later vertaalde hij de eerste helft ervan als *Dee Goong An*. Dit werk werd vervolgens de aanleiding tot het schrijven van de Rechter Tie-romans.

7.1.1 | Op de illustratie links en rechts de helpers van Rechter Tie, Tsjiao Tai en Ma Joeng.

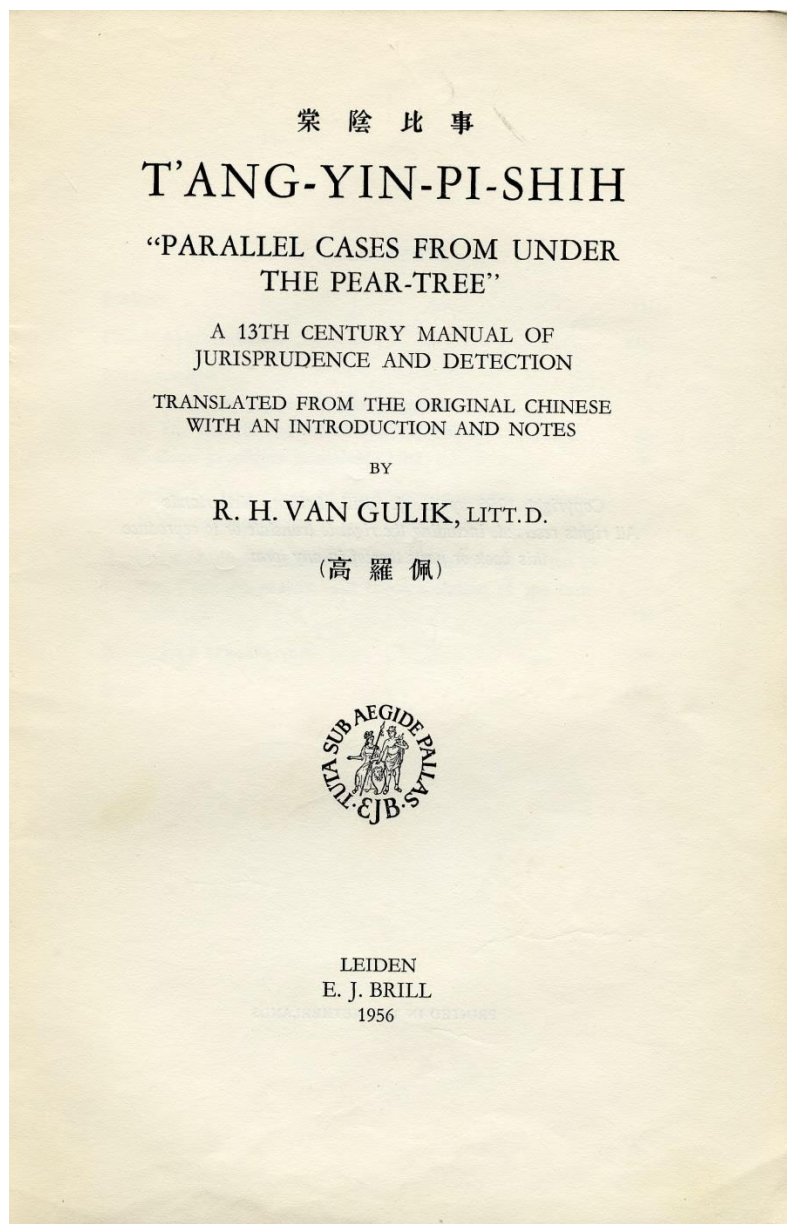
7.1.2 | Op de pagina met tekst is rechtsonder de rode zegelafdruk van Robert van Gulik te zien: *Gao Luopei cang*.

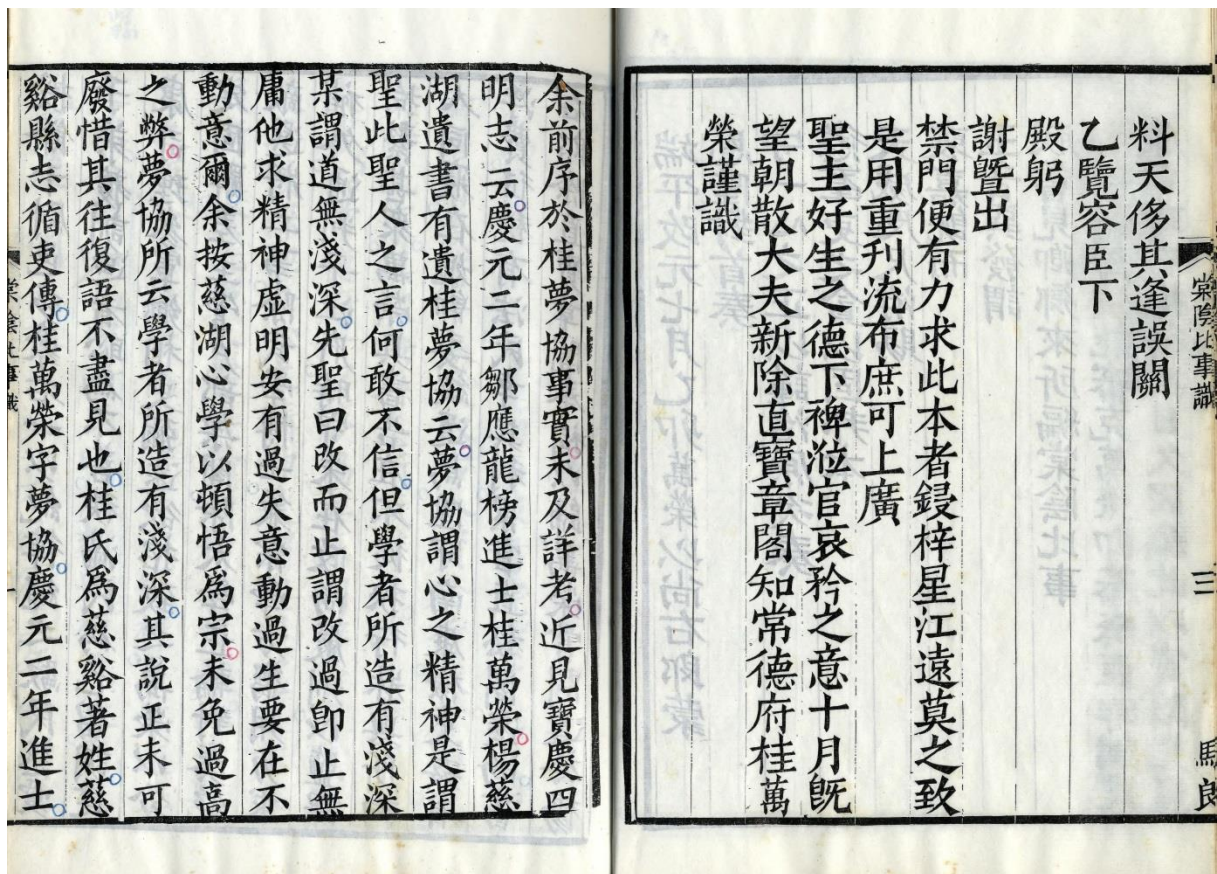
7.2 | *Dee Goong An, Three Murder Cases solved by Judge Dee* (1949). [SINOL. VGK 19 A 25]. — In 1949 publiceerde Van Gulik in Tokyo deze vertaling van het deel van *Wu Zetian Si da zhi qi an* waarin Di Renjie als districtsbestuurder drie misdaden oplost: een moord op twee zijdehandelaren, de vergiftiging van de bruid in haar huwelijksnacht en het mysterie van een ‘kuise’ weduwe die haar man blijkt te hebben gedood. Dit is de originele editie met de door Van Gulik ontworpen voorplaat, gedrukt in 1200 genummerde exemplaren. Het is nummer 13, afkomstig uit de bibliotheek van Prof. J.J.L. Duyvendak. De voorplaat is een originele houtdruk gemaakt met negen verschillende houten blokken.

7.3 | *Trois affaires criminelles résolues par le juge Ti* (1987). [Privécollectie familie Van Gulik]. — Franse vertaling van *Dee Goong An*.

7.4 | *T'ang-yin-pi-shih, Parallel cases from under the pear-tree* (1956). [SINOL. 8.200.4]. — Om stof te zoeken voor zijn Rechter Tie romans verdiepte Van Gulik zich ook in oude Chinese (anekdotische) verzamelingen van rechtszaken. Deze waren niet alleen een belangrijke bron geweest voor Chinese rechters, maar ook voor schrijvers van detectiveromans. In 1956 publiceerde hij een volledige vertaling van zo'n verzameling onder de titel *Parallel Cases under the Pear tree*. Deze was altijd erg populair geweest in Japan. Van Gulik voorzag zijn vertaling van een gedegen inleiding over de Chinese rechtspraak. Het oorspronkelijke boek is in 1211 door Gui Wanrong 桂萬榮 samengesteld uit oudere werken.

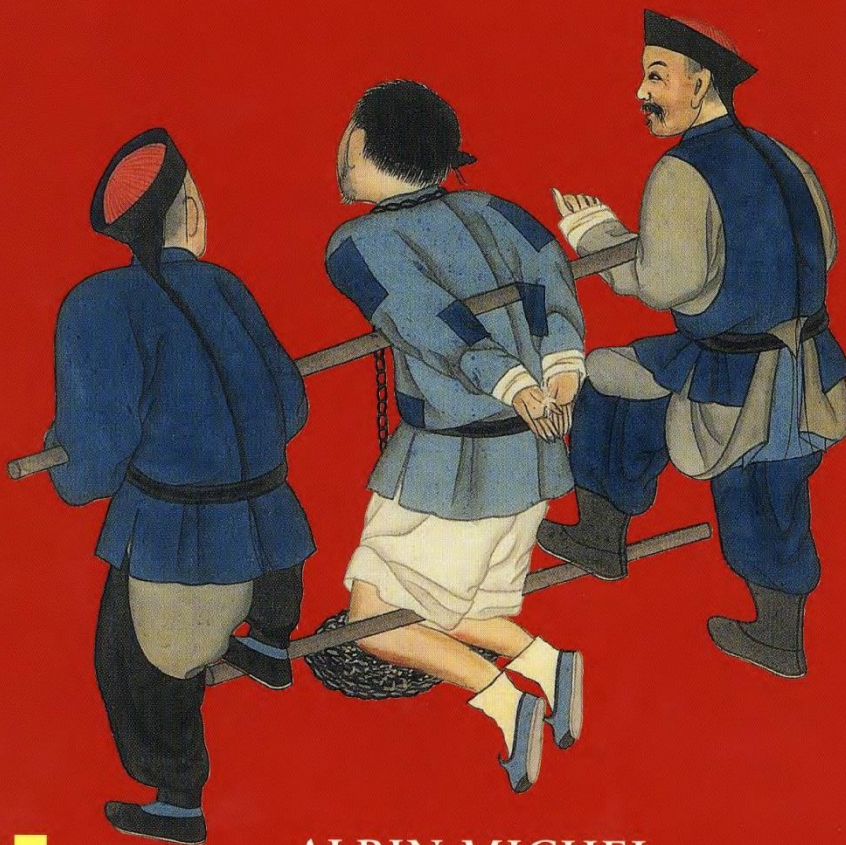

7.5 | *Tangyin bishi* 棠陰比事 (1849). [SINOL. Gulik B 75]. — Facsimile uitgave uit 1849 van een Song editie (960-1279) van *Parallel Cases*. Het procedé was dat de Song editie op dun papier werd overgetrokken en met behulp daarvan nieuwe drukblokken werden gesneden (*yingsongben* 影宋本). Van Gulik vond dat deze reproductie niet helemaal de elegantie van een Song uitgave weergaf maar wel heel zorgvuldig was gemaakt. Hij had dit exemplaar met veel moeite in Peking gekocht. Het is een zeldzaam boek aangezien de blokken tijdens de Taiping opstand (1851-1865) zijn verbrand. Van Gulik heeft de inleidingen uit deze uitgave gelezen en van leestekens (rondjes als punten) voorzien; traditionele Chinese boeken zijn meestal zonder interpunctie.

Robert Van Gulik

Affaires résolues à l'ombre du poirier

Un manuel chinois de jurisprudence
et d'investigation policière du XIIIe siècle

ALBIN MICHEL

7.6 | *Affaires résolues à l'ombre du poirier* (2002). [Privécollectie familie Van Gulik]. — Franse vertaling van *Parallel Cases under the Pear Tree*.

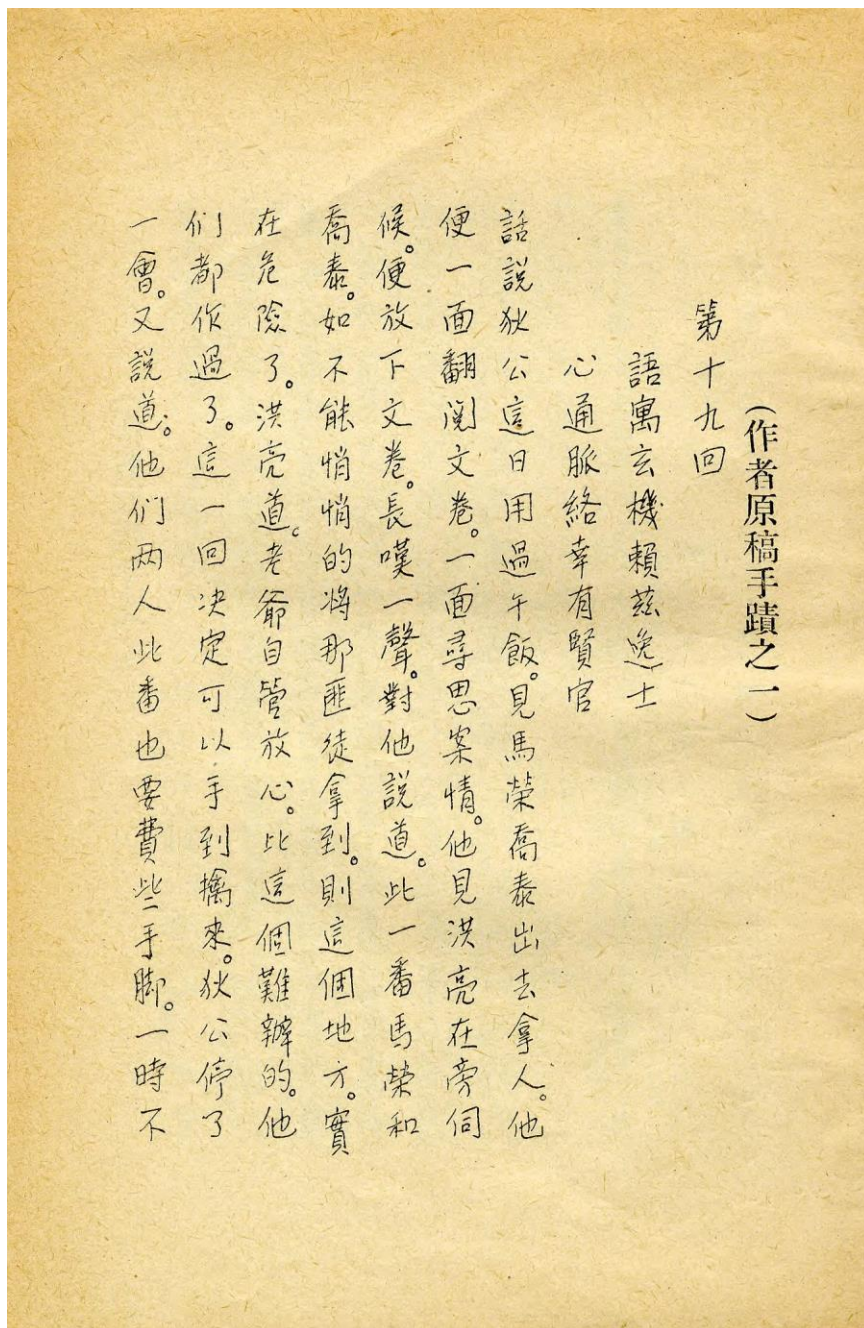
Gao Luopei 高羅佩 (2010)

7 Rechter Tie

7.7 | Nederlandse uitgaven van Rechter Tie romans [bruikleencollectie Maatschappij der Nederlandse Letterkunde, Leiden]. — De Rechter Tie verhalen werden eerst in het Engels geschreven en daarna pas in het Nederlands (en andere talen) vertaald. Van Gulik maakte ook zelf illustraties in Chinese stijl. In totaal heeft hij zeventien Rechter Tie romans geschreven, waaronder *Vier vingers*, het Boekenweekgeschenk van 1964. Twee (nieuwere) Nederlandse uitgaven van Rechter Tie romans:

- *Fantom in Foe-Lai* (oorspronkelijk 1958). [1245 G 25].
- *Het Wilgenpatroon* (oorspronkelijk 1965). [1085 D 42].

7.8 | Chinese uitgave van een Rechter Tie roman (1953). [SINOL. Gulik E Ti JC]. — Van Gulik vertaalde zelf zijn *Labyrinth in Lan-fang* in het Chinees. Dit is een facsimile afbeelding van een pagina van zijn handgeschreven vertaling. In deze vertaling paste hij zich aan aan Chinese romanconventies, zoals dubbele versregels als titel van elk hoofdstuk.

7.9 | Japanse en Chinese vertalingen van Rechter Tie romans. [Privécollectie familie Van Gulik]. — Van Guliks vriend professor Ogaeri Yoshio vertaalde de Engelse versies in het Japans. Zo had Van Gulik zijn doel bereikt om ‘dit genre onder de aandacht van de moderne Chinese en Japanse romanschrijvers te brengen’. Het genre bestond overigens al in China en Japan, zoals in de Zaken van Rechter Bao, Rechter Lan enz. en de Japanse Rechter Ōoka.

7.10 | Rechter Tie romans in diverse vertalingen. [Privécollectie familie Van Gulik]. — Vertalingen van Rechter Tie romans in het Spaans, Frans, Engels, Fins en Tsjechisch. Rechter Tie romans zijn in achttien talen vertaald (2003).

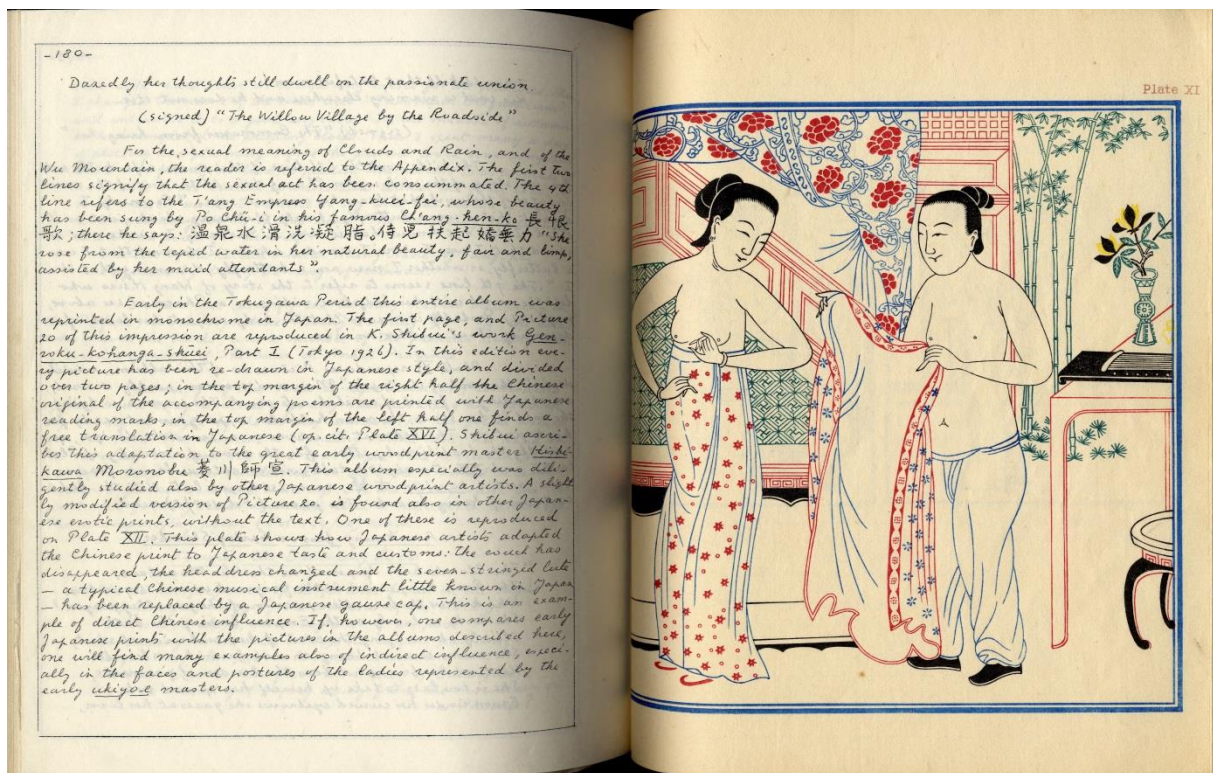
8. *Seksualiteit in China*

De seksualiteit was geen onderwerp van studie van de traditionele Chinese ambtenaar-geleerde, maar Van Gulik liet zich bij deze keuze juist niet leiden door Chinese conventies. In 1951 publiceerde hij een aantal erotische prenten en teksten met vertalingen en analyses in een beperkte uitgave. In 1961 volgde zijn standaardwerk over de geschiedenis van de seksualiteit in China. Daarin waren de pornografische stukken in het Latijn vertaald en waren aanstootgevende prenten weggelaten om een grotere verspreiding van het boek mogelijk te maken.

8.1 | Japanse uitgave van *The Chinese Maze Murders* (*Labyrinth in Lan-fang*) met een afbeelding van ‘Zwarte Orchidee in het bad verrast’. [Privécollectie familie Van Gulik]. — Dit is de originele editie van *Meiro no satsujin* 迷路の殺人 (*Moord in het labyrint*, 1951). De uitgever van de Japanse vertaling wilde dit boek alleen publiceren als het een kleurige omslag kreeg met een naakte vrouw, omdat het anders niet zou verkopen. Op dat moment was de naaktcultus in Japan in opkomst. Omdat Van Gulik ook de illustraties van het boek geheel authentiek wilde houden ging hij op zoek naar erotische Chinese kunst. Zo ontdekte hij dat er in de vijftiende en zestiende eeuw in China een naaktcultus had bestaan en kon hij een boekomslag in de stijl van de Ming dynastie (1368-1644) ontwerpen.

8.2 | Pi-hsi t'u k'ao 秘戲圖考 *Erotic Colour Prints of the Ming Period* (Tokio 1951). [SINOL. Locked shelf I 1]. — Zijn ontdekking van de vroegere naaktcultus in China bracht Van Gulik tot de bestudering van de Chinese erotische kunst. Daarna schreef hij dit boek geheel met de hand. Het is een belangrijke studie op een terrein dat nog niet eerder door westerse sinologen was betreden. Om te voorkomen dat het boek in verkeerde handen zou vallen werden er slechts vijftig exemplaren gedrukt, die bestemd waren voor belangrijke onderzoeksinstellingen en bibliotheken. Het boek is later wel illegaal en legaal nagedrukt. In 2004 verscheen een nieuwe uitgave bij Brill in Leiden.

8.2.1 | Volume I, *English text*, Plate XI: meerkleuren druk. De blokken van deze afbeelding werden in opdracht van Van Gulik opnieuw gesneden naar het voorbeeld van een afdruk van een Ming prent.

內玉莖。刺其中極。務令深密。進退相薄。行五八之數。其度自得。女陰閉張。精液外溢。畢而休息。百病不發。男益盛。

第三曰猿搏。令女偃卧。男據其股。膝還過胸。尻背俱舉。乃肉玉莖。刺其臬鼠。女填動搖。精液如雨。男深案之。極壯且怒。女快乃止。百病自愈。

第四曰蟬附。令女伏卧。直伸其軀。男伏其後。深內玉莖。小舉其尻。以扣其赤珠。行六九之數。女填精流。陰裡動。急外為前舒。女快乃止。七傷自除。

第五曰龜騰。令女正卧。屈其兩膝。男乃推之。其足至乳。深內玉莖。刺嬰女。深淺以度。令中其實。女則感悅。龜自搖舉。精液流溢。乃深極內。女快乃止。行之勿失精。力百倍。

第六曰鳳翔。令女正卧。自舉其脚。男跪其股間。兩手據

其九氣以知之。女人太息而咽唾者。肺氣來至。嗚而吃。男者。心氣來至。拘而持男者。脾氣來至。陰門滑澤者。腎氣來至。慙歎吐男者。骨氣來至。足拘男者。筋氣來至。撫弄玉莖者。血氣來至。持弄男乳者。肉氣來至。久與交接。弄其實以感其意。九氣皆至。有不至者。則岩傷。故不至。可行其數以治之。(原注。今檢諸本無一氣)

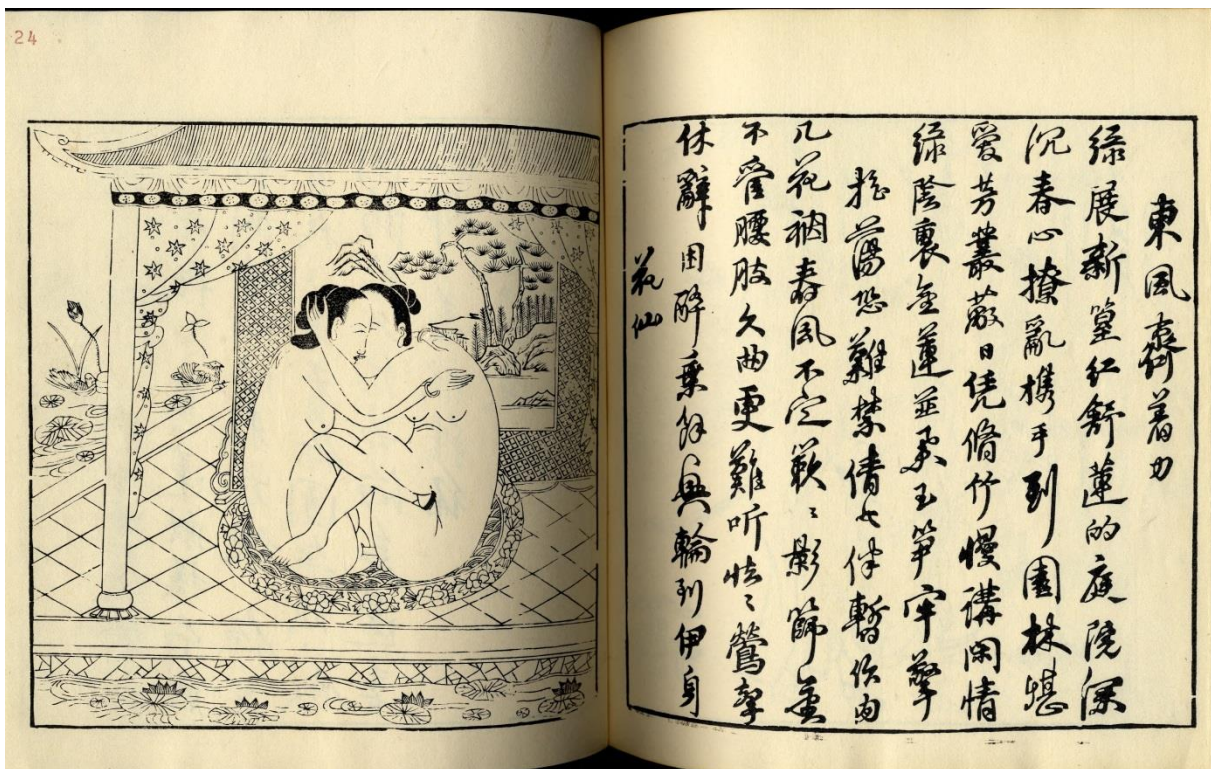
十二 九法

玄女經云。黃帝曰。所說九法。未聞。願為陳之以開其意。藏之石室。行其法式。

玄女曰。九法第一曰龍翻。令女正偃卧。向上。男伏其上。股隱於牀。女舉其阴。以受玉莖。刺其穀實。又攻其上。疎緩動搖。八淺二深。死生往返。勢壯且強。女則填悅。其果如偶。致自閉固。百病消亡。

第二曰虎步。令女俯僂。尻仰。首伏。男跪其後。抱其腹。乃

8.2.2 | Volume II, Chinese text: handgeschreven tekst uit het oude seksuele handboek Fangnei ji (Bōnai ki) 房內記 (Over de slaapkamer) (9e eeuw). Deze bladzijden gaan over Jiufa 九法 ‘De negen posities.’

8.2.3 | Volume III, *Hua-Ying-Chin-Chen*, afbeelding 24 ‘De dubbele lotus’: bij toeval vond Van Gulik bij een antiquair in Japan oude blokken met erotische prenten van het boek *Huaying jinzhen* 花營錦陣 (*De bonte slagordes van het leger der bloemen*). Deze blokken waren in de zeventiende eeuw uit China geïmporteerd of mogelijk in Japan gesneden naar een Chinees voorbeeld. Hij kocht de blokken en liet afdrukken maken. Let op het verschil tussen de grote voeten van de man en de ingebonden en omzwachtelde voeten van de vrouw.

8.3 | Nieuw drukblok voor een erotische kleurenprent (33,4 × 25 cm).
[Privécollectie familie Van Gulik; schenking aan Museum Volkenkunde in 2023]. — Van Gulik liet naar een bestaande afbeelding vier nieuwe blokken maken voor een erotische kleurenprent: twee tweezijdige blokken voor de kleuren zwart, rood, blauw en groen. Getoond wordt het blok voor de blauwe drukgang.

Erotic Colour Prints of the Ming Period
with an Essay on Chinese Sex Life from the Han to the
Ch'ing Dynasty, B.C. 206 - A.D. 1644

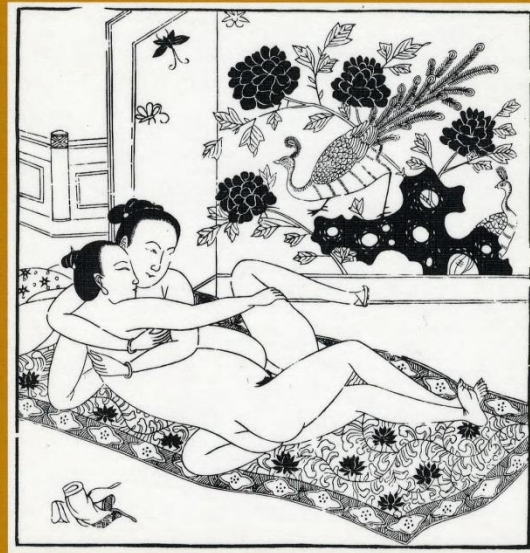
Authorized reprint

by

R.H. van Gulik

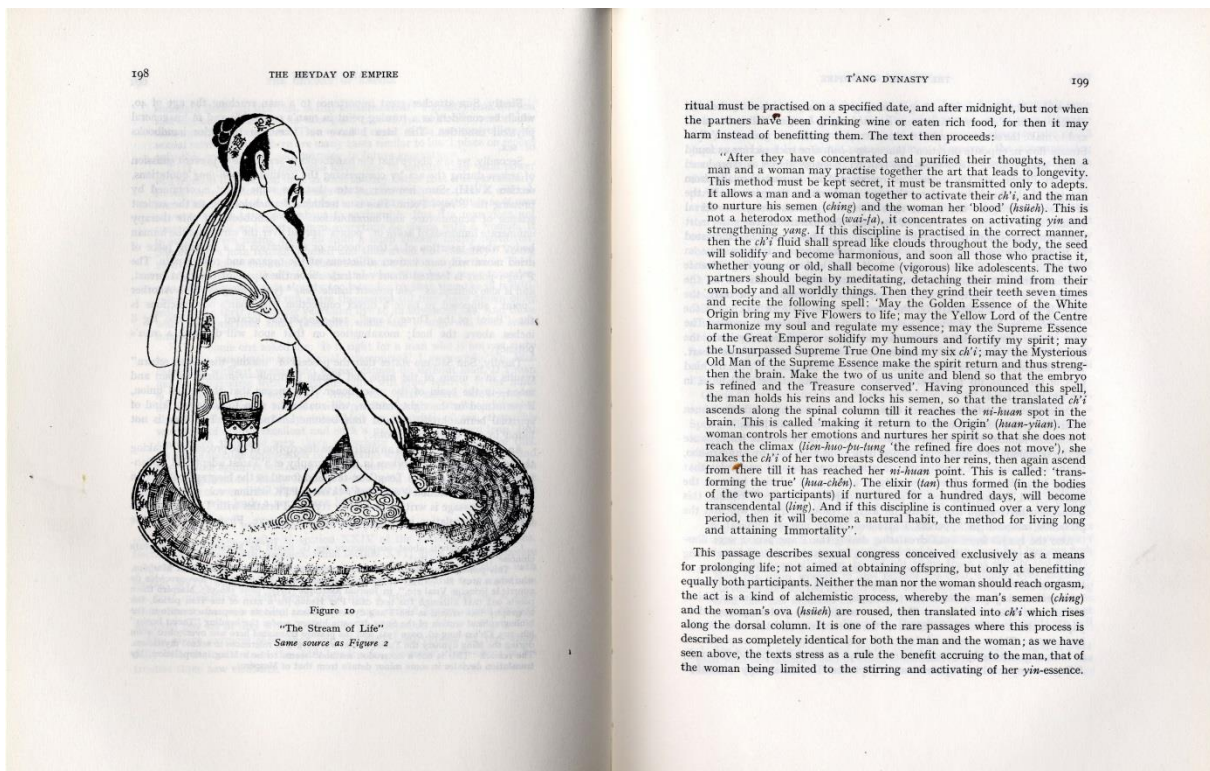
with introductions by James Cahill
Wilt L. Idema and Sören Edgren

Volume One

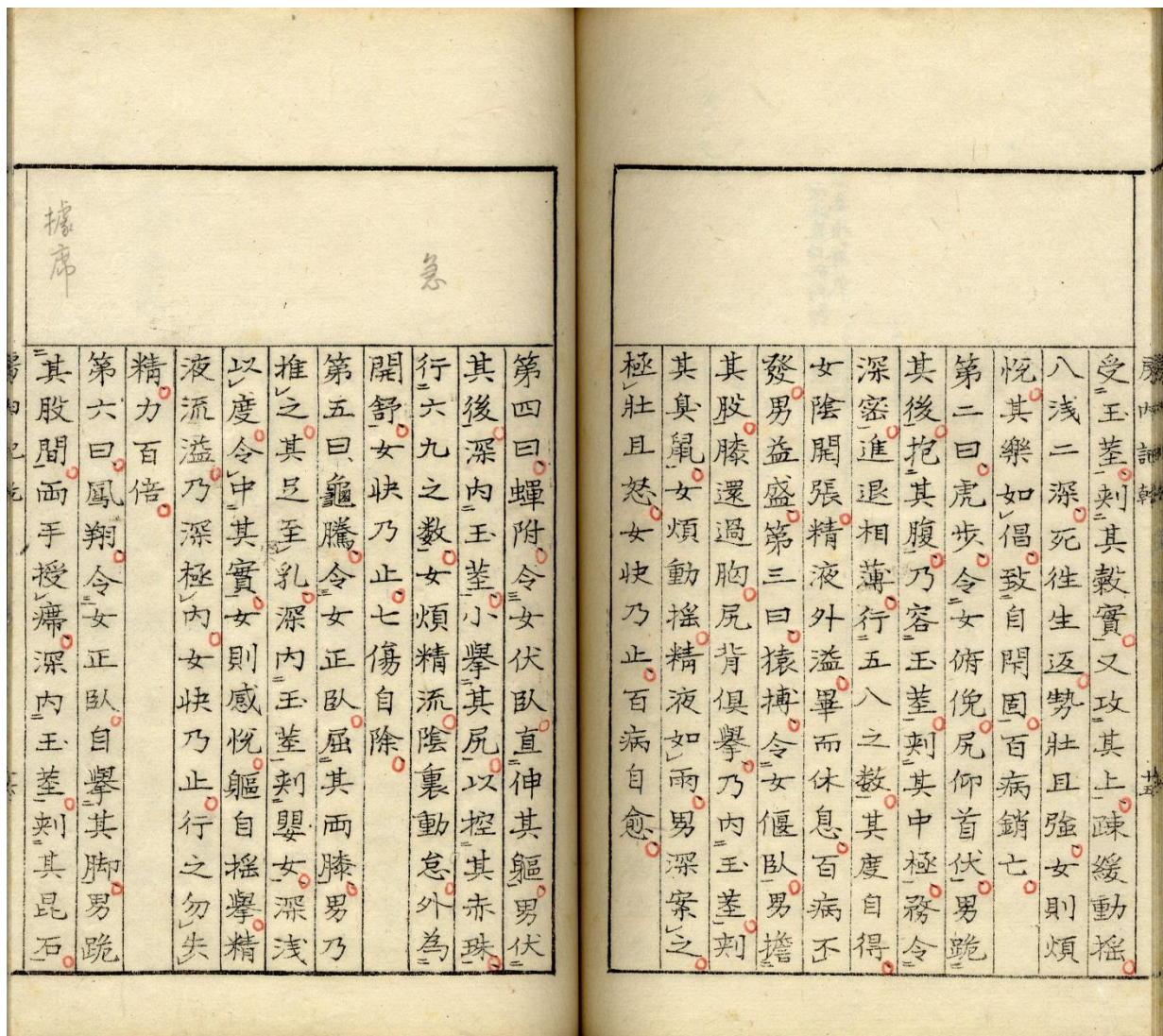
BRILL

8.4 | *Erotic Colour Prints of the Ming Period* (2004). [SINOL. 52 F22-23]. — In 2004 heeft uitgeverij Brill zowel *Sexual life in Ancient China* als de Engelse tekst van *Erotic Colour Prints* opnieuw uitgebracht. Beide boeken zijn voorzien van nieuwe inleidingen door sinologen. De Latijnse teksten in *Sexual life* zijn in het Engels vertaald.

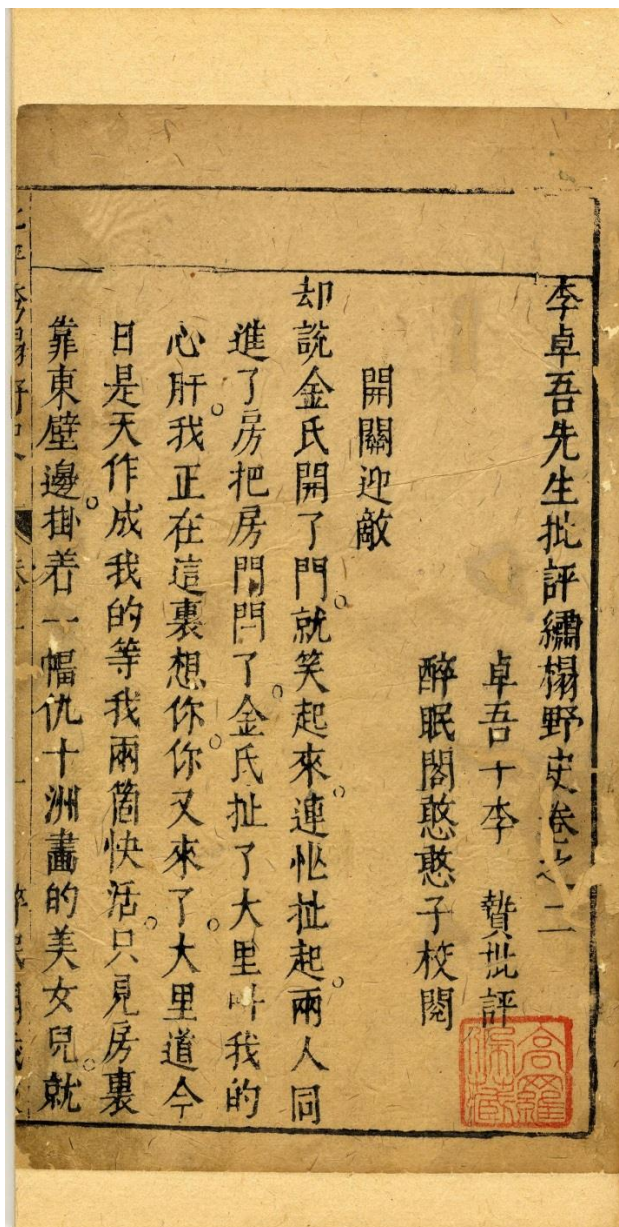

8.5 | Sexual Life in Ancient China 中國古代房內考 (Leiden 1961) (identieke herdruk uit 1974). [Privécollectie familie Van Gulik]. — Dit boek is een bewerking en uitbreiding van *Erotic Colour prints*. De titel is geïnspireerd door studies als *Sexual Life in Ancient Greece* (Hans Licht, London 1932), *Sexual Life in Ancient India* (J.J. Meyer, London 1930). Dit is een afbeelding van de levensstroom in de man. Als de man erin slaagt zijn sperma niet te ejaculeren maar volgens deze weg naar het hart en vooral de hersenen te leiden, zal hij een lang leven kunnen genieten. De technieken hiervoor zijn mogelijk afkomstig uit India (yoga).

8.6 | Fangnei ji (Bōnai ki) 房內記 (Over de slaapkamer) (1854). [SINOL. Gulik E Fang NC]. — Dit is een oorspronkelijk Chinees boek dat door de Japanse geleerde Tanba Yasuyori 丹波康賴 in 982-984 is overgeschreven en opgenomen in het verzamelwerk over geneeskunde *Yixinfang* (Ishinpō) 醫心方 (*Recepten om het hart (de geest) te genezen*). Het is in 1854 in Japan gedrukt

door de harem-arts van de *shōgun*. Dit verzamelwerk bevat een aantal seksuele handboeken die in China al lang verloren waren gegaan, maar in Japan heel consciëntieus, inclusief fouten, zijn overgeleverd. In 1914 is dit boek met andere dergelijke boeken door Ye Dehui 葉德輝 (1864-1927) in China uitgegeven. Hoewel Ye Dehui de bedoeling had daarmee aan te tonen dat het westen op dit gebied niets nieuws te bieden had, heeft hij hierdoor zijn reputatie in China grondig bedorven. Toen hij in 1927 door de communisten werd terechtgesteld als 'reactionaire boosaardige landheer' toonde niemand medelijden met hem. Dit exemplaar is door Van Gulik voorzien van correcties en mogelijk rode interpunctie. Getoond is een passage uit 'De negen posities'.

8.7 | *Xiuta yeshi* 繡榻野史 (*De onofficiële geschiedenis van het geborduurde bed*). [SINOL. Gulik C Hsiu TY]. — Deze uiterst pornografische en soms verboden roman is door Lü Tiancheng 呂天成 (ca. 1580 – ca. 1620) in de spreektaal geschreven. De roman bestaat uit vier delen, waarvan de delen 2 en 4 een oorspronkelijke blokdruk editie zijn, deel 1 is een oude handgeschreven kopie uit Japan, en deel 3 is in opdracht van Van Gulik overgeschreven uit een andere, kortere editie van dit boek. Van Gulik's gedrukte delen zijn het enige overgebleven exemplaar (*guben* 孤本) van deze uitgave. Hij kocht ze in 1950 in Tokyo. Volgens de titel zou de roman van commentaar zijn voorzien door de geleerde Li Zhi 李贄 (1527-1602).

8.8 | Franse (1971), Chinese (2007) en Tsjechische (2009) vertalingen van *Sexual life*. [Eigendom familie Van Gulik]. — De Franse uitgave baarde indertijd opzien door de vertaling van de Latijnse passages in het Frans. De Chinese vertaling is door de vertaler van verhelderende noten voorzien. De omslag van de Tsjechische vertaling is gedrukt alsof het boek op de Chinese manier is gebonden.

9. Gibbons

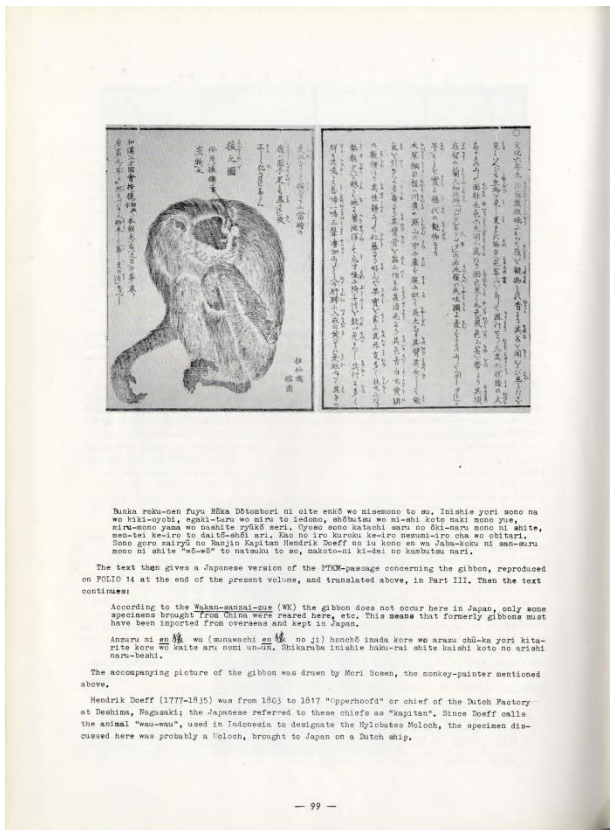
Tijdens zijn verblijf in Malaya (nu Maleisië) in 1959-1962 had Van Gulik thuis gibbons gehouden en dat bleef hij daarna in Nederland en Japan doen. In Nederland had hij daarvoor een kamer op zolder gereserveerd. Het vormde het onderwerp voor zijn laatste publicatie.

9.1 | Gibbon uit Sumatra (1836). [Bruikleen Museum Naturalis, Leiden, inv.no. RMN.MAM.42058]. — Deze jongvolwassen gibbon (*Hylobates Agiles*) uit Padang lijkt wat op Boeboe, het geliefde aapje van Van Gulik. Hij is in 1836 in het Museum van Natuurlijke Historie in Leiden aangekomen. Tot omstreeks 1900 werden verzamelde zoogdieren altijd opgezet, daarna werden alleen balgen bewaard in een vorm die het meest geschikt is voor wetenschappelijk onderzoek, namelijk languit liggend. Tegenwoordig worden er geen dieren meer actief verzameld. (hoogte 60 cm, breedte 30 cm, diepte 50 cm)

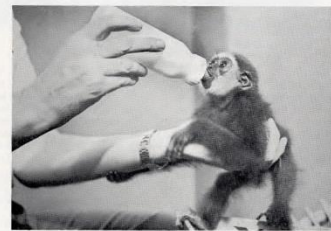

9.2 | ‘Met de gibbon Ginger in de tuin van de ambassade in Tokyo’.
[Privécollectie familie Van Gulik]. — Van 1965 tot 1967 verbleef Van Gulik voor de derde maal in Japan, nu als ambassadeur. Hier laat hij zich fotograferen met zijn aapje Ginger.

KEY TO THE GIBBONS MENTIONED IN THE TEXT AND APPEARING IN THE PLATES

BUBU Black Agilis, male; origin S.Thailand. Acquired when about two months old,
 died after six months. When obtained he was just a handful of fluff, was bottle-fed (milk
 with a drop of colliver oil). Became frantic as soon as he looked something he could cling
 to; during daytime always hanging on my upper arm or ankle, at night sleeping in a small
 cardboard box, embracing a miniature "Dutch wife". He treated this pillow with great care
 and respect, never soiling it with urine or excrement. Enjoyed daily exercise on a towel-
 rack, practicing brachiation with one or both arms, with the utmost concentration. Averse
 to using his legs, and refused exercises in walking; as soon as he was put on the floor,
 he would lie down flat on his belly at once, frantically grabbing the pile of the rug
 with hands and feet, and squeaking pitifully all the time. Began to use his legs at feed-
 ing time, when he liked to stand upright, my left hand supporting his body (see plate).

"Bubu", four months old.

9.3 | The Gibbon in China 長臂猿考 (Leiden 1967). [2638 A 25]. — Dit boek was de laatste studie die Van Gulik publiceerde. Het is een doorwrochte studie naar het voorkomen van de gibbon en andere apen in de Chinese literatuur, geschiedenis, natuurhistorische werken en kunst. Het boek is opgedragen aan zijn gezin als herinnering aan hun leven met apen. Het kwam uit op de dag van zijn overlijden, 24 september 1967.

9.4 | ‘Gezin in New Delhi 1952/53’. [Privécollectie familie Van Gulik]. — Van links naar rechts: Robert van Gulik, de jongste zoon Thomas, middelste zoon Pieter, oudste zoon Willem, dochter Pauline en echtgenote Shui Shih-Fang 水世芳 (Frances).

Literatuur

C.D. Barkman & H. de Vries-van der Hoeven, *Een man van drie levens. Biografie van diplomaat, schrijver, geleerde Robert van Gulik*, Amsterdam 1993.

Huysmans, M., *Robert van Gulik 1910-2010*. Zeeland (NB) 2010.

Website Rechter Tie:

www.rechtertje.nl

Website CHIME, European Foundation for Chinese Music Research:

<http://home.planet.nl/~chime/>

Colofon

‘Gao Luopei 高羅佩. De sinoloog Robert Hans van Gulik in wetenschap en kunst’ is in 2010 als *online exhibition* (.xml) gepubliceerd in de beeldbank van Universitaire Bibliotheken Leiden.

In 2018 zijn de teksten en beelden vanuit de xml-structuur geconverteerd en met enige kleine aanpassingen als PDF-document opgeslagen in de nieuwe beeldbank. Daarbij zijn twee geluidsopnames verwijderd:

2.6 | Geluidsopname van ‘Gao Shan Liu Shui’ door Xu Yuanbai (1956).
[European Foundation for Chinese Music Research, Leiden (CHIME)].

9.5 | Geluidsopname ‘Gibbons in Malaya’ door Jean C. Roché, 1977.
[European Foundation for Chinese Music Research (CHIME)].

De oorspronkelijke *online exhibition* is thans niet meer beschikbaar.

De gehele tekst van de tentoonstelling is in 2018 en 2023 door Koos Kuiper herzien, de laatste keer vooral de teksten over zegels.

André Bouwman

Universitaire Bibliotheken Leiden

LEIDEN UNIVERSITY LIBRARIES ONLINE EXHIBITIONS, **exhubl015**